

Kerkhistorische reis 2013

maandag 2 t/m zaterdag 7 september

Bristol en omgeving

o.l.v. ds. J.C. den Toom

John Warburton
Kreijkes Vakantie Idee

www.kreijkes.nl

1 Ons hotel gedurende de reis:

Redwood hotel & Country Club,
Beggar Bush Lane, Failand Bristol
England BS8 3TG,
Tel ++44 1275 395 814
<http://www.redwood-hotel.co.uk>

2 Deelnemers:

1. Mw. M.J. den Boer-Kooiman	H IDO AMBACHT
2. Mw. J.J. Slot	VRIEZEN VEEN
3. Mw. D,M. Averagesch-Voortman	RIJSSEN
4. Mw. A. van Zee-van der Ven	HEUKELUM
5. Mw. J. van Houwelingen-de Bruin	HARDINXVELD
6. Dhr. L. den Boer	H IDO AMBACHT
7. Mw. M. Hoekman-Murre	S-GRAVENPOLDER
8. Mw. J. den Toom-de Rie	OLDEBROEK
9. Dhr. H. Juffer	ELSPEET
10. Mw. G. Juffer-van den Brink	ELSPEET
11. Dhr K. van Zanten	BRAKEL
12. Mw. M.G. van Zanten-van der Ven	BRAKEL
13. Dhr A. Heuvelman	KRIMPEN A D IJSSEL
14. Mw. J.A.W. Heuvelman-Noordzij	KRIMPEN A D IJSSEL
15. Dhr. J.E. van Wageningen	CAPELLE A D IJSSEL
16. Mw. C. van Wageningen-Koolmees	CAPELLE A D IJSSEL
17. Dhr. D. Bakker	BARNEVELD
IS. Mw. G. Bakker-Bakker	BARNEVELD
19. Dhr. P. van Dam	MONSTER
20. Mw. J,C. van Dam-Bossard	MONSTER
21. Dhr. A. Hayes	ZOETERMEER
22. Mw. G. Hayes-Jansen	ZOETERMEER
23. Mw. P. van Luik	TERNEUZEN
24. Mw. P. Oudenes	ELSPEET
25. Dhr. A. Verhoef	SCHOONREWOERD
26. Mw. I. Verhoef-Copier	SCHOONREWOERD

3 Programma:

maandag 2 september 2013

09.15 uur vertrek restaurant de Gouden Leeuw Terheijden
14.20 uur overtocht Calais – Dover
15.20 uur aankomst Dover N.B. let op het tijdsverschil van 1 uur
19.00 uur aankomst in ons hotel
20.00 uur diner
21.00 uur avondsluiting

dinsdag 3 september 2013

07.30 uur ontbijt
08.30 uur vertrek uit ons hotel
10.00 uur Eastcombe
bezoek fam ds. Mortimer
12.00 uur English hightea
14.00 uur Gloucester Stadswandeling
de zogenaamde Martyrswalk
18.30 uur aankomst hotel
19.30 uur diner
21.00 uur avondsluiting

woensdag 4 september 2013

07.30 uur ontbijt
08.30 uur vertrek uit ons hotel
09.30 uur North Nibley Tindale monument
10.00 uur Brecons Beacons National Park
12.15 uur Merthyr Tydfil stoomtrein
13.30 uur Brecons Beacons National Park
19.00 uur aankomst in ons hotel
20.00 uur diner
21.00 uur avondsluiting

*****

donderdag 5 september 2013

07.30 uur ontbijt
08.30 uur vertrek uit ons hotel
10.45 uur Allington doopplaats Philpot
12.00 uur Trowbridge Zion Chapel
13.00 uur Lunchtime talk
14.00 uur bezoek begraafplaats Warburton
17.00 uur aankomst in ons hotel
20.00 uur diner
21.00 uur avondsluiting

vrijdag 6 september 2013

07.30 uur   ontbijt
08.30 uur   vertrek uit ons hotel
10.00 uur   Charles Wesley chapel
14.00 uur   SS Great Britain
19.00 uur   aankomst in ons hotel
20.00 uur   diner
21.00 uur   avondsluiting

zaterdag 7 september 2013

06.00 uur   vertrek uit ons hotel
11.10 uur   overtocht Dover Calais
                  let op het uur tijdsverschil
18.30 uur   afscheidsdiner restaurant de Gouden Leeuw Terheijden

Zie voor de diverse kerkhistorische reizen en verkenningen: www.dtoom.nl

4 Dagverslagen

Maandag 2 september 2013

Maandag morgen stonden we vroeg op met heel veel zin en verwachting van de week die voor ons lag. Bij het station in Barneveld was het fijn om al weer direct bekende gezichten te ontmoeten, maar vooral niet minder leuk om ook nieuwe mensen te groeten. Onze reisleader, Ds. den Toom en zijn vrouw waren ook al aan boord. De chauffeur stopten zoals ook met de vorige reizen in Dordrecht en Rotterdam om onze reis genoten aan te halen en toen gingen we verder naar Terheijden. Daar waren wij goed op tijd om samen te genieten van de koffie en cake. Toen onze gasten uit Terneuzen en 'S Gravenpolder ook gearriveerd waren heeft Ds. met ons Psalm 121 gelezen en gebeden voor bewaring voor ons uit en onze geliefde thuis. Inmiddels hadden wij ook al onze chauffeur Cees ontmoet en begon de reis samen. Ruim op tijd waren wij in Calais, het was prachtig weer en wij hebben nog lekker rond kunnen kuieren en genoten van de buitenlucht. Eenmaal ingescheept gingen de meesten naar het boven dek om uit te waaien, er worden veel foto's gemaakt en gesprekken gevoerd, het uurtje varen was zo om. Aangekomen in Dover zetten we onze horloges een uurtje terug en ging de reis al spoedig verder richting Bristol. Alhoewel het best een heel eind rijden was vermaakten we ons prima met kijken en praten maar tegen zeven uur hadden de meeste van ons wel zin in onze eind bestemming, de Redwood Hotel. Maar toen kreeg onze reis een verrassende wending, het bleek bijna onmogelijk voor onze chauffeur en de tomtom het hotel te vinden. We maakten verschillende rondjes Bristol, door hele smalle kronkelende wegen, onze reisleader vroeg richting van mensen op straat, maar het werd een echt doolhof. Eindelijk werden wij onder politie begeleiding netjes bij ons hotel afgeleverd. Iedereen was blij dat we er waren, het was inmiddels ook al bijna half elf! We kregen direct een goede maaltijd voor gezet, en na dat de koffers uit de bus waren gehaald, heeft Ds. den Toom de dag met ons geëindigd met het lezen van 1 Petrus 1, de eerste 12 verzen en gebed. De eerste dag van onze reis met al zijn weder vaardigheden was al voorbij!

Dinsdag 3 september 2013

beste reisgenoten

We beginnen deze dag met een heerlijk ontbijt. Daarna eindigt ds den Toom met dankgebed en lezen we uit Gods Woord 1 Petrus 1 vanaf vs 13. We stappen in de bus en rijden om 8.40uur richting Eastcombe. Ondanks het feit dat we gisteren erg laat bij het hotel aankwamen en de wekker vandaag alweer vroeg afliep, is de stemming en de saamhorigheid opperbest! Het is tamelijk mistig.

We rijden over de Severn Bridge, de rivier de Severn mondt uit in de zee.

Intussen vertelt de dominee ons iets uit de geschiedenis van Hooper.

Hooper was van roomse afkomst en monnik, hij kwam tot bekering door de geschriften van Ulrich Zwingli. Tijdens het bewind van Hendrik de 8e moest hij het land verlaten en vluchtte naar de zuidelijke Nederlanden, en later naar Zwitserland. Hij onderhield nauwe banden met Zwingli en Bulinger. Na de dood van Hendrik de 8e kwam koning Edward de 6e aan het bewind. Hooper werd hofprediker van koning Edward.

Hooper weigerde het ambt van bisschop vanwege de opsmuk in de kleding, werd daarom gevangen genomen en leefde 3 weken in gevangenschap, daarna is hij alsnog tot bisschop gewijd. Onder het geestelijk ambt was de onkunde zeer groot: van de 317 ondervraagden waren 170 mannen die de Tien Geboden niet kenden, 10 mannen kenden het Onze Vader niet

en 10% wist niet Wie het Onze Vader opstelde.. Toen deze onkunde aan het licht kwam, zonnen de geestelijken op wraak. Toen koning Edward stierf kwam koningin Mary aan het bewind.

Hooper wilde niet vluchten en werd gevangen genomen in maart van het jaar 1554.

In de gevangenis aan de Theems zat hij 9 maanden opgesloten, daarna overgebracht naar een andere gevangenis, werd ziek, maar mocht geen hulp krijgen, zijn bisschopsambt werd hem ontnomen. Van Londen werd hij overgebracht naar Gloucester, wat een reis van 3 dagen betekende te voet. Op 9 februari 1555 werd hij onder begeleiding van de bisschop naar het schavot gebracht. 7000 mensen waren getuige van de dood van deze martelaar. Zijn laatste woorden waren: „heb genade met mij, en ontvang mijn ziel" Het lijden duurde lang doordat het hout niet wilde branden en de vlammen tot 2 keer toe doofden. Na 45 minuten stierf deze martelaar.

Intussen komen we te Eastcombe aan bij de fam Mortimer, we krijgen een allerhartelijkste ontvangst. ds Mortimer is voorganger van de Baptistengemeente, deze gemeente telt 6 leden, die gedoopt zijn en hun geloof ook echt beleven. Het is een mooie kerk die onder de monumentenzorg valt en onlangs voor 10.000 pond is gerestaureerd. De doopvont is in het midden van de kerk en al 10 jaar niet meer gebruikt. In vroeger tijden werd het Heilig Avondmaal om de 14 dagen bediend, nu is dat ca 4 à 5 keer per jaar. De kerk werd gebouwd in 1801 en later uitgebreid in 1821. in die tijd waren er zoveel hoorders dat de ramen open gezet werden zodat de mensen buiten mee konden luisteren. Mir Johnson is de zoon van een van de voorgangers en is 84 jaar, hij vertelt ons nog iets uit het verleden.

Mw. Mortimer vertelt ons iets over de scholen, zij woont sinds 14 jaar in Engeland en werkte als Pabostudente op een Christelijke school. De staatsscholen zijn zeer antichristelijk, kinderen uit christelijke gezinnen worden geplaagd en gehersenspoeld, daardoor is er veel kerkverlating op jonge leeftijd, veel ouders geven hun kinderen Homeschooling.

We krijgen een verrukkelijke High Tea. met veel zelfgebakken cake en broodjes .

Na de maaltijd besluit de dominee met dankgebed en het lezen van 1 Petrus 2: 1 t/m 10, we zingen de familie Mortimer staande toe uit ps 134: 3.

We rijden daarna naar Gloucester, de familie Mortimer volgt ons met eigen auto en begeleidt ons naar de kathedraal, mw. Mortimer vertelt ons veel over de geschiedenis van de kathedraal.

We maken nog een stadswandeling en genieten van een lekker ijsje, getraceerd door mw. van der Zee

We gaan weer richting hotel en komen om 17.45 uur aan, we spreken af dat we om 19.00 uur aan tafel gaan, en krijgen een heerlijk diner.

Na de maaltijd eindigt de dominee met ons in dankgebed en het lezen van 1 Petrus 2 vanaf vs. 10 en nog een stukje van een brief van ds Warburton, gericht aan zijn zoon.

Dan gaan we nog een klein stukje wandelen

We kijken terug op een mooie dag!

Ria den Boer.

Woensdag 4 september 2013

Deze dag staan we op met stralende zonneshijn. Na het heerlijke Engelse ontbijt opent ds. Den Toom de dag met het lezen van 1 Petr. 3 : 1 t/m/ 7. Uit dit gedeelte zijn in het nieuwe huwelijks formulier stukjes weggelaten. Dit is een verarming. Verder zo zegt de ds. Mensen kunnen niet meer te bereiken zijn met woorden. Maar schrijft de apostel Petrus: Laat dan de wandel en het gedrag van de vrouwen zo zijn dat anderen wel gewonnen worden. Zij zien dan door hen HET WOORD. Daarna vraagt de ds. een zegen over deze dag en vertrekken we om 8.25 uur met de bus richting Nort Nibley, Tyndale monument en Wales . Om 9.20 uur zijn

we in de omgeving van de Naald van Tyndale. We kunnen er niet dicht bij komen. De weg is voor de bus te smal en lopen is te ver. We kunnen het wel goed zien en hebben van de omgeving foto's gemaakt.

Op de gedenknaald staat hier vertaald de onderstaande tekst. Het is duidelijk wat William Tyndale heeft betekend voor het Engelse volk en de gehele wereld. De naald is opgericht in 1866. Nu worden nog als vrucht op zijn arbeid duizenden Bijbels gedrukt voor evangelisatie en verspreid over de gehele wereld. In Londen staat het zgn. Tyndale house.

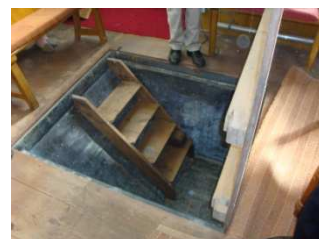
Om 10.15 uur rijden we Wales binnen via de M4 over de rivier Urm die uitmond in de Atlantische Oceaan. De tol over deze brug kost 18 pond. De natuur is prachtig met hoge heuvels. We passeren Cardiff, rijden door een tunnel door de bergen. Tijdens de rit leest de ds. uit de levensgeschiedenis van John Warburton. Hij leefde in groten armoede, maar Zijn God redde hem er elke keer uit, zodat er toch weer eten was. Na een prachtige tocht door een natuurpark komen we om 11.50 uur in Merthyr Tydfil aan waar we met de stoomtrein een prachtige rit gaan maken. De ds. vraagt een zegen voor de lunch die we tijdens de rit in de stoomtrein zullen gebruiken. Met de stoomtrein rijden we door het prachtig landschap. Mooie vergezichten, een stuwwaard, bossen en hoge heuvels. Om 12.35 uur maken we een stop en kunnen we wat kopen, de omgeving en de stoomtrein enz. bekijken. Om 13.35 uur vertrekken we weer met de bus en rijden door het Brecon Park naar Brecon. Onderweg zien we schapen op de weg lopen. Er is geen prikkeldraad zoals in Nederland. Ook nu is het landschap prachtig, wat een vergezichten en hoge heuvels, bergen. In Brecon is 150-200 jaar geleden een opwekking geweest. Helaas is er nu niet veel meer van over. In Brecon is een gedeelte van de groep de kathedraal gaan bekijken en anderen hebben even gewinkeld en koffie gedronken. Dan is het weer tijd om te vertrekken richting ons hotel. Van Kees onze chauffeur krijgen we nog een extra stop om midden in een drukke straat foto's te maken. We rijden via een toeristische route, de Forest of Dean strickt, langs de Wijje vallei en de M4. Via de M48 rijden we Wales weer uit en zijn om 18.40 uur weer bij het hotel gearriveerd en gebruiken we het diner.

De ds. leest 1 Petrus 3 : 8 t/m 15. Het zijn nogal wat dingen waartoe Petrus ons in dit gedeelte oproept. Heilig je hart voor God. Zondert je hart af voor God. Vergeldt niet kwaad voor kwaad. Zijt eensgezind, vriendelijk, barmhartig. Maar... niemand is goed, tot niet één toe. Alleen de Overste Leidsman is goed. Door Hem komt er een ander gedrag. Goede eigenschappen zijn door Christus in de nieuwe mens. Hun Hoofd is Christus. Alleen door Christus zijn we Hem gelijkvormig. Door Hem worden we dan gevoed ."Uw vrucht worde uit Mij gevonden" Zonder Hem kunnen we niets doen. Laat Hem dan zijn alle lof. Liefde tot Hem, is dat onze intentie? De ds. vraagt daarna om bewaring en zegen voor deze nacht en zingen we Ps. 103 : 1

Pieta Oudenes

Donderdag 6 september 2013

We zijn de dag begonnen met het nuttigen van het ontbijt . daarna heeft Ds. den Toom met ons gelezen uit 1 Petrus 3 vs.16-22, waarna hij voor ging in gebed. Vervolgens na nog wat mededelingen zijn wij om half 9 uit het hotel vertrokken om vandaag ons bezig te houden met het leven van o.a. Warburton. In Trowbridge hebben we eerst dhr. Jones opgehaald, die de verdere dag ons het een en ander heeft laten zien. We zijn naar Allington gegaan ,daar is de kerk waar Philpot in gedoopt is. Het doopbassin is door 2 gemeenteleden , die daar in gedoopt zijn getoond .Op de vraag ,hoeveel leden de kerk heeft

,was het antwoord ,dat zij de enige 2 leden zijn en dat er zondags nog 4 bezoekers komen. We hebben onder begeleiding van dhr. Jones nog psalmen gezongen ,o.a. ps. 134, wat ook in het Engels werd meezongen . Ze vertelden dat Philpot er zijn eerste en laatste preek gehouden heeft.

Daarna zijn we terug naar Trowbridge gegaan ,waar we ontvangen werden met koffie en wat lekkers. Hier was een kleine tentoonstelling over het werk van Warburton.

Dhr. Jones heeft nog het een en ander over de geschiedenis en het ontstaan van de kerk vertelt, dit met een PowerPoint presentatie en met oude foto's wat inzichtelijker gemaakt. De gemeente van Towbridge is groter als die in Allington , 30 gedoopte en 40 bezoekers. In juni van dit jaar is de laatste doopdienst gehouden.

Op de wandeling door Trowbridge hebben we o.a. de oude kerk en verschillende huizen gezien waar Warburton heeft gewoond. Ook zijn we naar de begraafplaats geweest ,en daar de graftombe van hem bekeken.

's- Middags zijn we via een omweg naar Chedder Gorge gegaan. Hier een bezoek gebracht en het een en ander bekeken , daarna zijn we met de bus door de kloof heen gereden. In een woord geweldig!

Na thuiskomst in het hotel,was er een heerlijke maaltijd .

Ds. den Toom heeft hierna de avondsluiting voor ons verzorgd met het lezen van 1 Petrus 4 en dankgebed. Ook is er nog een brief voorgelezen van Warburton, die hij aan zijn zoon geschreven had. Na een terugblik op de dag en wat mededelingen voor de vrijdag zijn we naar onze kamers gegaan om van een goede nachtrust te gaan genieten.

Familie van Dam.

Vrijdag 7 september 2013

Na het ontbijt las ds. 1 Petr. 5 en dankte voor de maaltijd. Daarna vertrokken we om kwart over acht met de bus richting Bristol. We kregen daar de gelegenheid om nog even te winkelen, waarna we de 'New room John Wesley's chapel bezochten. Daar vertelde één van de vrijwilligers die bij de kapel betrokken zijn ons het één en ander over 'de Wesleys' en het ontstaan van de Methodistische beweging. Methodistisch betekent dat je precies het tijdstip van je bekering moet kunnen noemen. De eerste Methodistenkerk was de John Wesley's chapel. Op een gegeven moment ontstond een club van Methodisten. Ze preekten eerst in de open lucht en in 1739 werd de kapel gebouwd. De kapel werd echter te snel gebouwd, zodat hij in 1748 herbouwd moest worden. Daarna is de kapel niet meer herbouwd, zoals hij in 1748 was, is hij nu dus nog. Arme mensen die in andere kerken niet welkom waren, mochten hier wel komen.

In de kapel kunnen 600 mensen, maar soms stonden er bij het Heilig Avondmaal wel 2000 te wachten. John Wesley woonde op de bovenverdieping en hier konden ook gastpredikanten logeren. Deze bovenverdieping is nu ingericht als museum en we hebben daar ook een kijkje genomen. Al het werk in de kapel wordt nu verricht door vrijwilligers.

Na het bezoek aan de kapel hebben we in een park in de buurt van de kapel het graf van Charles Wesley bekeken en gingen we naar het huis waar hij jaren gewoond heeft. Dit huis is ook ingericht als museum. Charles heeft 9000 hymnen geschreven. Hij had twee zoons die muzikaal zeer hoog begaafd waren. Eén van hen wordt zelfs de ‘Mozart van Engeland’ genoemd

Na de lunch die sommigen in het park en anderen in de bus nuttigden gingen we naar ‘SS Great Britain’. Dit schip was het eerste stoomschip dat een lijndienst onderhield tussen Engeland en Amerika. Het was erg leuk en interessant om te zien hoe het er vroeger toeling op zo’n schip. Mensen slieden in kleine hutten met stapelbedden, maar sommigen hadden niet eens een hut en slieden in de gangen. Er was ook kleding

te zien die mensen in die tijd droegen en er waren hoeden en petten die ze ophadden (zie foto). In de keuken zagen

we hoe het voedsel bereid werd. Ook was er een grote salon waar nu nog feesten gevierd worden. Ook op de kade zagen we wat er allemaal voor nodig was om zo’n schip te bevoorraden.

Rond vier uur waren we terug in het hotel, zodat we nog wat ‘vrije tijd’ hadden voor we aan tafel gingen. Na het diner las ds. 2 Petr. 2 : 1 – 11. Kennis met het hoofd, zei hij, is niet voldoende om behouden te worden. Kennis is gemeenschap hebben met de Ander. Door dat omgaan met de Ander, dus persoonlijk contact is er verdieping. Door bevindelijke omgang leren we Wie de Ander is. Petrus spreekt over kennis van Degene Die ons geroepen heeft tot heerlijkheid en deugd. Hij heeft geroepen. Benaarstig u om uw roeping en verkiezing vast te maken, zegt Petrus. Dus eerst de roeping. Hij heeft geroepen om te komen tot de kennis en de genade die bij de Heere te verkrijgen is. Ds. roept op om daar worstelend en biddend mee bezig te zijn. Als het Woord van God tot ons komt gaat er een roepstem tot ons uit. Hij roept om met al onze zonden en ongerechtigheden tot Hem te komen en die roeping is welgemeend.

Daarna eindigde ds. met gebed en deed nog wat mededelingen. O.a. om half zes morgenochtend vertrekken uit het hotel, dus dat is ‘vroeg uit de veren’. Chauffeur Kees las het mooie gedicht ‘De Klok’ nog voor. Er was weer een eind gekomen aan deze fijne dag, een dag waarop we veel moois en interessants gezien hadden.

Zaterdag 7 september 2013

Zo komt ook aan de John Warburtonreis een einde. ’s Morgens vroeg ca 4,15 uur loopt de wekker af bij de reisgenoten. Allemaal met een lunchpakketje gaan we om 5.15 uur de bus in, nadat onze chauffeur de koffers reeds had ingeladen. Dominee leest ons voor 2 Petruw 1: 13-21 en vraagt in het gebed de Heere om geleiding en bescherming op onze thuisreis, waarna we om 5.30 uur vertrekken. Om ca. 8.00 uur volgt een sanitaire stop en we komen om 10.00 uur Engelse tijd in Dover aan. Na een uur wachten vertrekken we richting Calais en gaan uit Frankrijk door België naar Nederland. Na een korte sanitaire stop deelt vriend Joop van

Wageningen het opgehaalde fooiengeld aan onze reisleader, ds. den Toom en onze chauffeur Cees Pijpers uit. Ook worden enkele data genoemd voor de te houden reünie. Om 17.40 uur komen wij in Terheijden aan en genoten van een heerlijk Hollands afscheidsdiner. Voor we vertrekken leest ds. uit het Woord van God Psalm 33 en dankt de Heere voor zijn bewaring. Met stille indrukken hebben we mogen bewonderen van in het verleden overvloedige zegeningen die John Warburton middels de prediking van Gods Woord, de vruchten van bekering en geloof openbaar mochten komen. Maar het stemt ook weemoedig! De grote werken Gods zijn door 's mensen ontrouw en onstandvastigheid bijna geheel verdwenen. Moge het ons, aangespoord door des Heeren Heilige Geest, getrouw als wachters te waken op Sions muren!

Wij zijn maar zwervers op deez'aard
en vreemdeling hier beneden;
is dit u reeds geopenbaard
geschreven op al uw treden?

Wij hebben hier geen blijvend thuis
het is een reizen en trekken;
al dragende ons levenskruis
waarmee w'ons dagelijks overdekken.

Wij zijn maar zwervers op deez'aard'
op reis naar betere gewesten;
en 'tis gena als God ons spaart
in jaren die ons hier nog resten.

Eens komt het zwerverskind ook thuis
dan is het eeuwig zalig Boven;
verlost van zorg en leed en kruis
om eeuwig Hem daarvoor te loven!

A. Hayes

5 Informatie over Engeland

Algemeen

De benaming Engeland is eigenlijk een verkeerde benaming. Engeland is een voormalig koninkrijk en vormt samen met Noord - Ierland, Schotland en Wales één staat: het Verenigd Koninkrijk. Van deze vier is Engeland het gebied met de meeste inwoners en het grootste oppervlakte. Het omvat het zuidelijk deel van het eiland Groot-Brittannië, in het westen grenzend aan het voormalig prinsdom Wales en in het noorden aan Schotland. Engeland kent een eigen vlag, maar in de internationale betrekkingen speelt alleen het Verenigd Koninkrijk een rol. Engeland is dus geen land in de striktste betekenis. De naam Engeland werd vroeger gebruikt om heel Groot-Brittannië of het Verenigd Koninkrijk aan te duiden. Met de komst van het Schotse nationalisme in de jaren 1930 verdween deze gewoonte. Groot-Brittannië of Engeland is ruim drie keer groter als Nederland, het Verenigd Koninkrijk is ruim zes keer zo groot als Nederland.

Engeland ligt ten noordwesten van het Europese vasteland en vlakbij Frankrijk, slechts 35,4 km scheidt de kust van Engeland (Dover) met die van Frankrijk (Calais) via de Straat van Dover. Oost- Engeland wordt door de Noordzee gescheiden van Scandinavië, Nederland, België en Noord- Duitsland. Ierland en Engeland worden gescheiden door de Ierse Zee. De totale kustlijn van Engeland bedraagt 1851 km en geen enkele plaats ligt meer dan 121 km verwijderd van de zee. Tot Engeland behoren ook de Kanaaleilanden Jersey, Guernsey, Alderney en Sark, het Isle of Man, het Isle of Wight, en de Isles of Scilly, waaronder St. Mary's.

Bevolking

De bewoners van Engeland stammen af van een aantal bevolkingsgroepen die zich in de loop van millennia op de Britse Eilanden vestigden. De laatste invasie was die van de Normandiërs in 1066. Voor de Normandiërs zijn verschillende pre-Keltische en Keltischtalige bevolkingsgroepen naar Groot-Brittannië en Ierland gekomen, gevolgd door Romeinen, Angelsaksen, Friezen en de Vikingen uit Denemarken en Noorwegen. Net na de oorlog was er een groot tekort aan arbeidskrachten. Om dit tekort te verminderen werden er arbeidskrachten uit de voormalige koloniën als India, Pakistan en uit overzeese gebiedsdelen in Afrika en het Caribisch gebied gehaald. In de jaren zeventig kwamen vooral veel vluchtelingen naar Engeland, onder andere uit Uganda, Bosnië, Somalië en Afghanistan. Op dit moment is ca. 6% van de Engelse bevolking niet blank.

Engeland heeft ca. 51 miljoen inwoners, en dat is ca. 80% van het totale aantal inwoners van het Verenigd Koninkrijk.

Cultuur

Engeland kent een brede cultuur. Als eerste is er de sportcultuur. Vele sporten zijn bedacht in Engeland en worden nu in de hele wereld gespeeld. Rugby, golf en cricket zijn in Engeland bekende maar ook zeer populaire sporten. Voetbal is echter de belangrijkste sport en zeer populair. Naast de sport is ook de muziekcultuur erg bekend. Ten slotte is natuurlijk de theatercultuur razend bekend. Een specifiek voorbeeld van cultuur in Engeland is Shakespeare. Zijn stukken worden nog steeds overal ter wereld vaak opgevoerd. Je kunt wel zeggen dat dit de grootste man in de geschiedenis van het theater is. Mede dankzij hem heeft Engeland nu een rijke theatercultuur.

Een ander voorbeeld is de BBC. Over de hele wereld is de BBC bekend, gewaardeerd en te zien. Muziek is ook te zien op de BBC, want het hele jaar door zijn vele festivals te bezoeken. De krant wordt veel gelezen in Engeland. The Times is een dergelijke krant, deze wordt wereldwijd gelezen en gewaardeerd.

Taal

Oorspronkelijk is het Engels ontstaan uit vele dialecten (Oudengels), die naar Engeland werden overgebracht door de Angelsaksische kolonisten, beginnend in de 5e eeuw. De taal werd sterk beïnvloed door de Oud-Noorse taal van de Vikingen. Na 1066 ontwikkelde de taal zich. Onderdeel van die verandering was het grote gebruik van leenwoorden uit de Normandische woordenschat en het gebruik van Normandische spellingsregels. Het hedendaagse Engels ontwikkelde zich daarvandaan, en ging door met het opnemen van buitenlandse woorden, met name uit het Latijn en Grieks.

Het Engels is niet alleen de eerste officiële taal van Engeland en de Verenigde Staten van Amerika, maar ook van onder andere Australië, Belize, Nieuw-Zeeland en Nigeria, en een van de officiële talen van onder andere Canada, Ierland en Zuid-Afrika.

Religie

Er bestaat volledige vrijheid van godsdienst maar de staatskerk van Engeland is de Church of England. De Koning(in) moet lidmaat zijn van de Church of England en moet bij de troonsbestijging beloven de kerk te beschermen. Met de Church of England verbonden is de zogenaamde Anglican Communion. Van de Engelse bevolking behoort ca. 72% tot een staatskerk of een vrije kerk, ca. 8% is rooms- katholiek en ruim 2,5% is islamitisch. Verder zijn er nog 400.000 sikhs, 350.000 hindoes, 300.000 joden en 25.000 boeddhisten. De eerste islamitische moskee werd al in 1890 gesticht in Woking, Surrey. Op dit moment zijn er meer dan 300 moskeeën te vinden in heel het Verenigd Koninkrijk. De Centrale Moskee van Londen is een van de belangrijkste islamitische instituten buiten de Arabische wereld. In 1995 werd de grootste hindoe-tempel buiten India gebouwd in Noord-Londen. Engeland heeft de op een na grootste joodse gemeenschap van Europa. Van de ca. 300.000 joden wonen de meeste in Londen en zij hebben vaak een orthodoxe achtergrond.

Eten en drinken

De Engelsen hebben op culinair gebied lange tijd een slechte reputatie gehad. Maar die hebben ze nu ver achter zich gelaten. De Britse hoofdstad kent heel wat gerenommeerde restaurants.

De multiculturele samenleving zorgt ervoor dat kleine restaurants met traditionele gerechten uit India, Indonesië, Mexico, Maleisië etc. als paddenstoelen uit de grond omhoog schieten, in alle prijsklassen en alle delen van de stad. Populair bij de Engelsen zelf is Curry. En met Curry bedoelen ze alle Indiase, Pakistaanse en andere Zuid-Aziatische schotels.

Fish and Chips, de traditionele dikke frieten met gefrituurde vis, zijn weer helemaal in. Ze zijn zowat overal in Londen, meestal als take-away te vinden. Typisch is ook het Engelse ontbijt, dat bestaat uit gebakken spek, roerei, toast, witte bonen in tomatensaus, worstjes, gebakken tomaat en gebakken champignons.

Wie Groot-Brittannië zegt, zegt Afternoon Tea. Tijdens de middag nemen de Engels graag een pauze om te genieten van een kopje thee of koffie met een hapje. Heel vaak zijn dit scones, die worden geserveerd met sandwiches met jam en komkommer.

6 Zion Chapel Trowbridge

Ontstaan Baptisme in Engeland

De Strict Baptists in Engeland kennen hun oorsprong in de grondlegger William Kiffin (1616-1701). Hij leefde in de tijd van John Bunyan, toentertijd de meest bekende godsdienstige persoon. In die tijd had de Kerk van Engeland (Staatskerk) veel invloed. Daarnaast ontstonden er afgescheiden gemeenten zoals de Independenten en Presbyterianen, aanhangers die de kinderdoop uitoefenden. Er was nog een groep, de Baptists, die van mening waren dat de doop der gelovigen de enige doop was die in Gods Woord uitgeoefend werd. Daaruit ontstonden weer de Bijzondere Baptisten, de zogenaamde Strict Baptists. Zij stelden in 1644 een geloofsbelijdenis op waarvan Kiffin een van de ondertekenaars was. Deze belijdenis had veel overeenkomsten met de Westminster Belijdenis van de

Presbyteriaanse kerken in Schotland, maar een groot verschil was het standpunt van de doop der gelovigen, aangevuld met het standpunt dat deze doop noodzakelijk was voordat deelgenomen werd aan het Avondmaal. Hierdoor verschilden de Strict Baptists van de gewone Baptists. Kiffin was dus een van de ondertekenaars van deze belijdenis en daar hij een vooraanstaand persoon was van zijn tijd, wordt hij wel de grondlegger van de Strict Baptists genoemd.

In 1677 werd de belijdenis vollediger en duidelijker verwoord en opnieuw opgesteld.

Er wordt ook in vermeld dat zij instemden met hen (de Presbyterianen en Independenten) die de gezonde leer voorstonden, die zij met zulke duidelijke bewijsplaatsen uit de Schrift in belijdenissen hadden verklaard en uitgegeven. In 1689 werd nogmaals de belijdenis uitgegeven, maar nu namens de gehele Vergadering ondertekend door 37 predikanten. Ook hier stond Kiffin bovenaan.

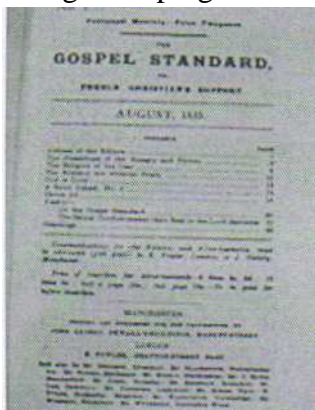
Een verschil van de Baptistische Belijdenis met de Westminster Belijdenis is over zaken als bijv. de doop. In hoofdstuk 29 (de belijdenis bestaat uit 32 hoofdstukken) lezen we:

De doop', staat:

1. De doop is een verordening van het Nieuwe Testament, door Jezus Christus ingesteld, om voor de gedoopte persoon een teken te zijn van gemeenschap met Hem te hebben in Zijn dood en opstanding; van zijn inenting in Hem; van vergeving van zonden; en van zijn overgave aan God. door Jezus Christus, om te leven en te wandelen in nieuwigheid des levens.
2. Degenen die waarachtig berouw belijden voor God, geloven in en gehoorzamen aan onze Heere Jezus Christus, zijnde de enige gepaste onderwerpen van deze ordinantie.
3. Het uitwendige bestanddeel om in deze verordening te worden gebruikt is water, waarin de persoon gedoopt moet worden in de Naam des Vaders, en des Zoons, en des Heiligen Geestes.
4. Onderdompeling of indopen van de persoon in water is noodzakelijk tot de verplichte uitvoering van deze verordening.'

Bunyan gaf in 1673 een boek uit, getiteld: 'Verschil in oordeel omtrent de waterdoop, geen beletsel voor gemeenschap'. Waarschijnlijk als antwoord hierop gaf Kiffin in 1681 een boek uit, getiteld: 'Een ernstige verhandeling van het recht tot het kerkelijk Avondmaal'. Kiffin beweerde altijd: dopen na geloof voor enige andere verordening. Na een inleiding 'Aan de christelijke lezer', en een voorwoord volgen in zijn boek vijf hoofdstukken:

1. De vraagstelling.
2. Redenen voorgelegd waarom ongedoopte personen niet mogen worden toegelaten tot het Avondmaal.
3. Enige Schriftbewijzen aangevoerd om aan te tonen dat zo'n gewoonte (nl. om hen zo toe te laten) niet evangelisch is.
4. Aangetoond, dat het in strijd is met de gewoonte en het oordeel van alle christenen, die verordeningen hebben gehad gedurende meer dan 1600 jaren.
5. Tegenwerpingen beantwoord.

Zijn Schriftuurlijke redenering is zeer eenvoudig, beknopt en duidelijk. In het Nieuwe Testament lezen we niet van enige gelovigen, die niet gedoopt waren, en hun doop volgde gewoonlijk spoedig na hun geloof. Hand. 2:41 wijst duidelijk de orde aan: Die dan zijn woord gaarne aannamen, werden gedoopt; en er werden op dien dag tot hen toegedaan omtrent drieduizend zielen.' Ook is het evenzeer duidelijk dat al de Nieuw-Testamentische kerken bestonden uit gedoopte gelovigen; Paulus spreekt hen aan als bestaande uit degenen die gedoopt waren. Dok vermeldt Kiffin, dat in het Nieuwe Testament meer de nadruk gelegd wordt op de doop dan op het Avondmaal, maar zelfs als dit niet zo was, is het verkeerd om de ene verordening te verheffen boven de andere.

Kiffin haalt veel bekende Puriteinen aan, zoals Owen, Goodwin en zijn tijdgenoten die in de kinderdoop geloofden, en noemt hen vermaarde knechten Gods'. Kiffin haalt hen aan, ten eerste tot staving van het belang van een juiste orde, en ten tweede omdat de doop moet plaatsvinden voor het Avondmaal of het kerkelijk lidmaatschap (hoewel zij in hun geval de verordening van de doop zelf verschillend verstonden). Kiffin maakt zelf heel duidelijk dat hij niet gelooft dat er iets zaligmakends in verordeningen ligt, zij zijn niet noodzakelijk tot zaligheid.

'ik ben er goed van overtuigd dat het uitvoeren van alle plichten en verordeningen van geen waarde zal zijn voor enig mens dan wanneer Christus erin genoten wordt. Het hele Evangelie zelf, van Christus afgescheiden, zal de bediening des doods blijken te zijn. De krachtigste prediking en de duidelijkste verhandeling van de vrije genade Gods heeft geen leven in zich, tenzij de ziel door de Geest tot Christus geleid wordt. .. Kennis van de waarheid en gehoorzaamheid eraan in uitwendige verrichtingen zullen evenmin iemands ziel redden als het verbond der werken.'

In de lijn van William Kiffin stonden na hem andere predikers op: William Gadsby (1773-1844), John Warburton (1776-1857), Arthur Triggs (1787-1859), John Kershaw (1792-1870), Joseph Charles Philpot (1802-1869), William Tiptaft (1803-1864), Thomas Goodwin (1803-1877) en vele anderen. Zij verenigden zich rond het in 1835 uitgegeven blad 'The Gospel Standard', wat nu nog steeds uitgegeven wordt en vanaf het begin tot nu toe al ruim 2000 afleveringen telt.

De gemeente in Trowbridge

Veel van de baptisten gemeenten in West Wiltshire zijn ontstaan uit de gemeente van Southwick een dorp gelegen op een afstand van 3 kilometer van Trowbridge. Gedurende de vervolgingen rond de jaren 1660 kwamen de Southwick baptisten bij een in een bos genaamd Witch Pit. Zij kwamen meestal in de nacht onder de open hemel bij elkaar om zo in het geheim hun diensten te houden. Toen in 1669 een einde kwam aan de vervolgingen kwam de groep bij een in een stenen schuur genaamd Pig Hill Barn. In die tijd waren er zo'n 200 anabaptisten in Southwick. In diezelfde tijd werden ongeveer 140 personen geteld in het naburige Trowbridge, die bijeenkwamen in het huis van Edward Grant. Deze groep is ongetwijfeld het begin van de eerste baptisten kerk in Trowbridge. Ze werd bekend onder de naam Conigre Church.

Deze zogenaamde Conigre kerk werd gevormd rond het jaar 1697. In het begin van de 18^e eeuw was de leer unitarisch geworden. Een aantal leden konden deze ingrijpende verandering met betrekking tot de leer van de kerk niet meemaken. Zij zochten trouw te blijven aan de calvinistische en trinitarische uitgangspunten van het geloof zoals die werden beleden bij het ontstaan van de Southwick gemeente. Daarom vormden zij in 1736 een aparte kerk. Men kwam op verschillende plaatsen bijeen. Uiteindelijk kwam men in het bezit van een stuk land in de Black Street waar ze in 1754 een kapel op bouwden. In 1902 kreeg deze Black Street chapel een andere naam namelijk de Emmanuel Baptist Church. Deze kerk sloot in augustus 2009. Vele jaren werd hier het woord van God zuiver gepredikt. Doch daar kwam verandering in. In oktober 1809 kreeg de gemeente het advies om Richard Davis te beroepen; Toen hij op kennismaking kwam prediken was zijn verkondiging zodanig dat 110 leden voor zijn benoeming waren, 22 zich van stemmen onthielden en 8 personen tegen waren. De prediking van Davis was zodanig dat een aantal leden niet in staat waren om zijn standpunten over te nemen, in het bijzonder ging het over het aanbod van genade. namelijk dat de boodschap van het evangelie een ieder zal worden aangeboden. Davis volgde de ideeën van Andrew Fuller, die de tegenstander was van de visie van de Hyper calvinistische school. waartoe William Gadsby en John Warburton behoorden, die geloofden dat het evangelie alleen aan de

uitverkorenen mag worden aangeboden. Gadsby stelde dat Fuller de grootse vijand is die de kerk ooit gehad heeft. Davis werd gevraagd om Gadsby in een dienst te laten voorgaan, hetwelk door hem werd geweigerd. Hierop besloten 49 leden van de kerk van de Black Street te verlaten, waarvan de meesten van hen een nieuwe kerk vormden. De 30 leden die Davis in Mei 1810 niet gekozen hadden waren allen in deze groep. In 1815 werd John Warburton uit Rochdale beroepen die dit beroep aannam en zo de eerste predikant werd van de Zion Baptist Chapel.

7 Enkele gebeurtenissen uit het leven van John Warburton

Gered uit zijn verloren staat

Er moest in Bolton, waar de bevolking als gevolg van de Industriële Revolutie in het laatste kwart van de achttiende eeuw met tweederde was toegenomen, een nieuwe kerk komen. Het was zowel vanwege de architectuur als om het orgel, dat John Warburton de opening wilde meemaken. 'Toen de bewuste dag gekomen was, zegt hij, 'ging ik er naar toe en het gebouw was inderdaad een lust voor het oog.' Van belang is, dat hij slechts negentien jaar oud en kort tevoren getrouwd tien kilometer liep voor een gratis uitvoering, met een paar shilling op zak om zich, ondanks zijn armoede, op de terugweg naar huis aan bier te goed te doen. Maar de reis naar Bolton pakte heel anders uit dan hij zich voorgesteld had. Toen de predikant achter de lezer plaats nam, herkende Warburton hem als iemand die vele jaren terug' in zijn eigen parochiekerk had gepreekt. Hij- was nu ongeveer negentien of twintig jaar, dus het zal ongeveer 1790 geweest zijn, toen hij veertien of vijftien jaar oud was. Die preek was hij nooit meer vergeten. Het gehoorde had hem dermate verschrikt dat hij 'vete beloften had gedaan z'n leven te beteren'. Maar daarna was alles weer verflauwd, de beloften werden verbroken en in het bedrijven van 'openbare goddeloosheid' was het van kwaad tot erger met hem gekomen.

Tijdens de dienst in de nieuwe kerk in Bolton hield God hem staande op zijn weg. De wijze waarop de gebeden gelezen werden liet niet na indruk op hem te maken, maar toen de predikant daarop de kansel beklom en zijn tekst aflas, 'drong deze als een tweesnijdend zwaard het hart van Warburton binnen'. De tekst was: 'Dwaalt niet, God laat Zich niet bespotten. Want zo wat de mens zaait, dat zal hij ook maaien.' (Gal. 6:7) Hij vervolgt: 'Al mijn zonden en ongerechtigheden van kindsbeen af staarden mij in her aangezicht, zodat ik trilde als een blad.' De voorganger tekende het goddeloze leven dat hij leidde en maakte duidelijk hoe het doen van beloften om die vervolgens te verbreken een bespotten van God is. Nu zag en voelde ik (wat ik nooit tevoren gezien of gevoeld had), dat ik heel mijn leven God bespot en mijn ziel bedrogen had.' Tot besluit klonk het nog eens van de kansel: 'God laat Zich niet bespotten', en Warburton schrijft: 'Zodra hij amen gezegd had, ben ik als een dief de kerk uit geslopen.'

Op de terugweg naar Stand, naar huis toe, ging hij het veld in, viel op z'n knieën en smeekte vanuit her diepst van zijn hart: 'O God, wees mij zondaar genadig' Hij kwam voorbij de herbergen, maar nu was het: 'Al de verschrikkelijke dingen waaraan ik mij in deze vervloekte huizen schuldig heb gemaakt rezen op voor mijn arme ziel.' En vervolgens: 'Ik had de moed niet ernaar te kijken, nog veel minder durfde ik er binnen te gaan om mij te vermaken met de dingen die ik in gedachten had, toen ik van huis ging.' Zijn vrouw was verbaasd dat hij al zo gauw weer thuis was en vroeg zich af, waarom hij zo stil was. Hij trachtte zijn smart voor haar te verbergen, maar al gauw kreeg zij in de gaten dat er iets met hem gebeurd was. Ze wierp hem voor de voeten dat hij 'een methodist' geworden was.

De zondag daarop liep Warburton opnieuw naar Bolton om dezelfde predikant, van wie hij nu wist dat hij Jones heette, te gaan horen. Hij voelde zich ‘een verloren mens’ en verlangde de weg der verlossing te leren kennen, want een andere weg dan van ‘doen en laten’ en trachten God te behagen, kende hij niet. De preek bracht geen verruiming, maar hij kreeg te horen dat allen die met ‘werken’ het leven denken te verwerven, onder de wet zijn en mitsdien onder de vloek. Hij voelde zich ellendig toen hij in Stand terugkeerde. Zijn vrouw gaf hem de raad dat hij, als hij niet gek wilde worden, moest ophouden naar ds Jones te gaan. De zaterdagavond daarna kwam zijn maat hem halen om te gaan kaarten. Warburton was er zich van bewust dat hij, als hij niet meeging, in heel de parochie voor methodist zou worden uitgekregen. Hij nam zich voor nog éénmaal mee te gaan en dan z’n vrienden te vertellen dat het de laatste keer was geweest. Hoe ellendig hij zich ook voelde, toch ging hij, want dat men hem als ‘godsdienstig’ of als ‘methodist’ zou brandmerken, daar was hij veel benauwder voor. Maar aan de speeltafel was hij zo bezet met zijn zielenood, dat hij zich niet concentreren kon. Hij werd uitgelachen en het eindigde ermee dat hij, onder het voorwendsel zich niet goed te voelen, gauw opstapte. Op weg naar huis liep hij het veld in om daar alleen te zijn en te bidden. In “Weldadigheden” zegt hij: ‘Nu kwamen al mijn zonden, van mijn jeugd af, als een leger op mij aan. Het gewicht daarvan was zo groot dat het mij werkelijk naar ziel en lichaam tegen de grond drukte, Zo lag ik daar enige tijd. (...) Maar o, wat was die God, Die ik zo beledigd had, verbazend goed! Hij gaf mij een kruimeltje moed: ‘Zoekt en gij zult vinden. Klopt en u zal opengedaan worden.’ (Matth.7: 7) (...) Ik stond op en keek rondom te zien of er iemand was die deze woorden gesproken zou kunnen hebben, maar ik hoorde of zag niemand. Evenwel klonken diezelfde woorden opnieuw in mijn ziel, nog krachtiger. (...) Hieruit kreeg mijn arme ziel zo’n moed, dat ik opnieuw tot God ging roepen om ontferming. Ik zei Hem dat ik, als Hij mijn zonden vergeven wilde, heel de wereld vertellen zou wat Hij aan mijn ziel gedaan had. Toen ging ik naar huis, vastbesloten om dag en nacht genade en vergeving te zoeken, totdat ik ze zou ontvangen hebben.” Dit ‘kruimeltje moed.’, zoals hij het noemde, betekende in feite de eerste belofte die God aan hem deed, en zonder het zich bewust te zijn had hij zich bereid verklaard het evangelie te verkondigen. Die zaterdagavond ging hij vroeg naar bed. De volgende morgen was het zondag en terwijl vrouw en kinderen thuis bleven, ging hij alleen naar het tien kilometer verder gelegen Bolton, want hij wilde ds Jones nog eens beluisteren in de hoop dat hij onder zijn gehoor enige troost zou mogen ontvangen. Evenwel, ‘Ds Jones preekte alleen voor de uitverkorenen en voor degenen die wedergeboren waren’. Dit bracht hem ertoe uit te roepen: ‘Och, dat ik een van die wedergeborenen was!’ Nu verstond hij, dat de wet Gods niet alleen heilige daden eiste, maar ook heilige gedachten. Voor zijn aandacht kwam het woord der Schrift: ‘Gij zult liefhebben den HEERE uw God met geheel uw ziel en met geheel uw hart en uw naaste als uzelf.’ Daar achteraan kwam: ‘Vervloekt is een iegelijk die niet blijft in al hetgeen geschreven is in het boek der wet omdat te doen.’ Dan zegt hij: ‘Nu zag ik zo klaar als de dag Gods heiligheid en gerechtigheid in mijn verdoemenis’, en vervolgt: ‘Verscheidene maanden bracht ik in deze ellendige toestand door.’ Om zijn geest niet langer onder al die droefnissen gebukt te laten gaan, besloot hij om in de hooibouw te gaan werken. De lieden met wie hij aan liet hooien was, kenden hem goed en er waren er die riepen: Warburton is een methodist geworden’ en die de spot dreven met hem. Hij probeerde er zich lachend van af te maken en toen er diezelfde middag 7 kilometer verderop een hooifeest werd gehouden, ging hij er met zes van zijn metgezellen heen. Hij nam zich voor al zijn ellende te gaan verdrinken. Maar toen hij de herberg was binnengegaan, kwamen deze twee Schriftwoorden met kracht tot hem: ‘Daarom, dat Hij een dag gesteld heeft, op welke Hij de aardbodem rechtvaardiglijk zal oordelen door een Man, die Hij daartoe geordineerd heeft’ en ‘Het is de mens gezet éénmaal te sterven en daarna het oordeel.’ Hij zegt, dat hij opstond en wegging, met een hart vol afgrijzen, uitroepend: ‘O God, wees mij zondaar genadig.’ Het was zo donker van binnen dat hij erover begon te denken zichzelf van kant te maken. Meerdere

keren ging hij met een scheermes naar zijn slaapkamer vastbesloten om zijn keel door te snijden. Te middernacht ging hij naar een waterpoel om er in te springen toen deze woorden in zijn ziel klonken: “Wie weet?” Hij stond roerloos en sprak : “Wie kan dat zijn?” Nog eens en nog eens klonken dezelfde woorden in zijn ziel en er scheen iets op te springen in zijn ziel die aan deze woorden de uitleg gaven: “Wie weet of God zich toch nog erbarmen wil over mijn arme ziel? Manasse, de moordenaar aan het kruis, Saulus van Tarsen en Maria Magdalena en vele anderen hebben zijn vergevende genade ervarenen wie weet of deze John Warburton ook nog genade zou mogen vinden?”

De aankomende zondag begaf hij zich naar Manchester langs de weg die hij zo goed kende. Deze keer werd hij gekweld door een gevoel van hopeloosheid en meermalen dacht hij erover rechtsomkeert te maken, maar dan herinnerde hij zich de tot hem gesproken woorden: ‘Wie weet?’ en ging hij toch voort. Eén tekst was hem die morgen bijzonder liefelijk, deze namelijk: ‘Dit is een getrouw woord en alle aanneming waardig, dat Christus Jezus in de wereld gekomen is om de zondaren zalig te maken, van welke ik de voornaamste ben.’ (1 Tim. j15) Dat de Schrift een voortdurende bron van zegen voor hem was bij alle moeite en zorg, bewijst dat hij als jonge man goed in de Bijbel thuis was; en dat hij, ofschoon hij bekend heel weinig onderwijs genoten te hebben en nauwelijks kon lezen of schrijven, niettemin met zijn eenentwintig jaren over een uitstekende Bijbelkennis beschikte. Na deze tekst uit de brief van Paulus aan Timotheüs kwam, zo zegt hij, een ander Schrift- woord buitengewoon zoet en dierbaar tot zijn ziel: ‘Want het gezicht zal nog tot een bestemde tijd zijn, maar op het einde zal het spreken en niet liegen; zo het vertoeft, verbeid liet; want het zal gewisselijk komen, het zal niet achterblijven.’ (Hab. 2::3 eng.vert.) Deze teksten, zegt hij, gaven hem moed en versterkten in hem de hoop dat de Heere hem in genade wilde ontmoeten. ‘s Morgens ging hij naar de kapel aan de Mosley Street. Daar zag hij hoe een eerbiedwaardige, oude man de preekstoel beklom. Het Schriftgedeelte dat hij las, was Galaten 3 en gekomen bij het tiende vers, las hij: ‘Vervloekt is een iegelijk die niet blijft in al hetgeen geschreven is in het boek der Wet om dat te doen.’ Warburton voelde zich, zegt hij, zo door de verdoemenis achtervolgd overal waar hij kwam, dat hij geen aandacht aan de preek schonk. Na de dienst zwierf hij door de straten van Manchester, tot hij bij St. George’s Church (de Sint Joriskerk) kwam. Daar ging hij op de trappen zitten en liet zijn tranen de vrije loop tot hij geen tranen meer had. Toen stond hij open ging naar huis om een eind aan z’n leven te maken. In Cannon Street werd zijn aandacht getrokken door een kerk waar mensen samendromden. Het was, zo herinnerde hij zich, de kapel van ds Roby, waar hij vroeger wel met zijn moeder was geweest. Hij stond stil en vroeg zich af of hij naar binnen zou gaan, maar omdat hij zijn toestand als hopeloos beschouwde besloot hij door te lopen. Juist was hij evenwel het gebouw voorbijgelopen, of het echode in zijn hart: ‘Wie weet?’ en hij keerde terug om naar binnen te gaan. Dan zegt hij: ‘Als ik ooit een dienst bezocht heb met een hart dat het uit- schreeuwde tot God, Hem smekend om mij, indien mogelijk, genade te bewijzen, dan geloof ik dat het toen was.’ Nadat het eerste gezang was gezongen, deed ds Roby een kort gebed, waarin hij de Heere vroeg of Hij, als er mogelijk iemand in de kerk was gekomen om een laatste beroep op Zijn barmhartigheid te doen, Zich dan aan zo een als zijn God openbaren wilde. Warburton had het gevoel dat hij het wel kon uitschreeuwen. Na het tweede gezang zag hij hoe dienaar de Bijbel van het kussen nam en zijn tekst opzocht. In spanning wachtte hij wat het zijn zou. Werd het: ‘Vervloekt is een iegelijk die niet blijft in al hetgeen geschreven is in het boek der wet om dat te doen? Na enige ogenblikken legde de dienaar de Bijbel weer op het kussen en Warburton kon zien dat het boek niet bij de brief aan de Galaten, maar middenin geopend lag. Terwijl hij de Heere smeekte hem zijn zonden te vergeven las ds Roby zijn tekst af. ‘O’, zegt hij, ‘een wonderheerlijk licht scheen in mijn ziel.’ De tekst was genomen uit Psalm 68:19: ‘Gij zijt opgevaren in de hoogte, Gij hebt de gevangenis gevankelijk gevoerd, Gij hebt gaven voor de mensen ontvangen, ja ook voor de wederhorigen, opdat de HEERE God onder hen

mocht wonen.’ (eng. vrt.) ‘O, wat een liefde, vrede en blijdschap vervulden mijn hart, toen hij deze woorden sprak.’ Met verbazing vroeg hij zich af: ‘Wat kan dit Waar zijn mijn zonden? (.j Waar is de last waaronder ik gebukt ging en waar zijn de toom en de verschrikking die mij maandenlang terneerdrukten?’ Daarop vloeiende de tekst in zijn ziel: ‘Gij hebt de gevangenis gevoerd, Gij hebt gaven voor de mensen ontvangen, ja ook voor de wederhorigen, opdat de HEERE God onder hen mocht wonen.’ Hij getuigt: Ik zocht mijn zonden en kon schuld noch zonde meer vinden. (...) Ik ontving zo’n gezicht van Christus’ lijden en dood, dat ik er een geheel verbroken hart aan overhield. O, de liefde die ik voelde voor mijn dierbare Zaligmaker vanwege zijn onverdiende goedheid.’

Door de raven gevoed

Als we de periode van 1797 tot 1803 overzien, dan wordt duidelijk dat de doorstane ontberingen, armoede, zorgen en conflicten dienstbaar waren aan het doel dat de Heere met hem voorhad: hem te vormen tot het predikambt, waartoe hij in 1806 zou worden geroepen. Deze tien jaren van zijn twintigste tot zijn dertigste, waren voor hem wat de woestijn was voor Mozes, de knecht des Heeren : een leerschool in geduld, onderwerping en gehoorzaamheid. Hij leerde zo in zijn eigen leven verstaan wat geloofsbeproeving inhield, waarbij hij ook in de praktijk van het gebedsleven werd ingeleid. Van de verlossing die hem geschonken was, schrijft hij: In deze gelukkige toestand van vrijheid, vrede en lofzegging leefde ik maandenlang.’ En op een andere plaats: ‘Bijna twaalf maanden lang genoot mijn ziel weinig anders als vreugde en vrede. Dit was in 1796/1797. In Weldadigheden verwoordt hij het als volgt:”‘Drie keer in deze twaalf maanden is het gebeurd dat de liefde van God zo met kracht in mijn hart was uitgestort, dat ik werkelijk niet wist of ik in of buiten het lichaam was. Een van die keren herinner ik mij heel goed. Het was op de dag des Heeren, dat ik na de dienst op de terugweg was van Manchester naar huis. Ik voelde mij zeer gelukkig en ruim gesteld naar de ziel, maar zwak en uitgeput naar het lichaam. Ik had een ontzaglijke honger. En daar schoot het ineens door mij heen: ‘Ja, en je weet dat je niets te eten hebt als je thuis komt, en geen stuiver om iets te kopen vòôr je morgen je werk hebt thuis gebracht.’ Dit deed mij een ogenblik stilstaan. Wat moet ik doen?’ dacht ik. Maar de Heere kwam met enige dierbare gedeelten uit Zijn lieve Woord en deed ze in mijn ziel druppen als honing uit de honingraat en wel duizendmaal schoner dan gouden appels in zilveren gebeelde schalen ‘De mens zal bij brood alleen niet leven, maar hij alle woord dat door de mond Gods uitgaat.’ (Matth. 4:4) Zijn brood wordt hem gegeven, zijn wateren zijn gewis.’ (Jes. 33:16) ‘Mijn is het zilver en het goud en het vee op duizend bergen.’ (Ps 50:10) Hij had, zegt hij, zo’n gezicht op Gods eeuwigdurende liefde tot hem, dat hij op de grond moest gaan liggen en een verlangen voelde om in de hemel opgenomen te worden. Toen hij thuiskwam, bleek het dat zijn vrouw verschillende levensbehoeften geleend had. Zo hadden ze een kop thee en genoeg voor het ontbijt van de volgende morgen. Dit stelde hem in staat vroeg in de morgen op te staan en het stuk, waarmee hij aan het weefgetouw bezig was, af te maken. Kwam dit namelijk niet op tijd klaar, dan was er geen geld om het middagmaal te gebruiken.

Al gauw daarna begon de Heere Zijn vertroosting meer en meer in te houden en hij voelde ‘dat hij niet die vertederingen en niet die Vrije toegang tot Hem meer had als voordien’. Verschrikkelijke gedachten rezen op in zijn hart, wat hem bevreesd maakte. Mijn grootste smart’, zegt hij, ‘was, dat ik de uitlatingen van Zijn liefde jegens mij missen moest’ Hij begon te vrezen dat hij zich vergist had, tot de Heere zeer liefelijk deze woorden tot hem sprak: ‘Ja, Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde, daarom heb Ik u getrokken met goedertierenheid.’ Jer. 3 1:3) Toen zag hij dat, welke veranderingen zich bij hem ook mochten voordoen, Gods liefde en trouw dezelfde bleven.

Hij vertelt dat, toen ze in de kelder woonden, de voorraad voedsel eens opraaakte. Omdat hij wist wat dat betekende, maakte hij lange uren achter het weefgetouw om zijn werkstuk zaterdag af te hebben, om op tijd geld te hebben. Maar nu raakte hij, doordat hij hoofdzakelijk op gerst leefde en daarbij hard werkte, zo uitgeput dat hij vrijdag z'n werk niet meer kon doen juist op een tijd dat er geen voedsel in huis was! Die vrijdagnacht bad hij de Heere of de kinderen mochten slapen, ook al hadden ze honger. De kinderen sliepen.. Zijn arme vrouw trachtte James, de baby, te voeden en Warburton stond zaterdagmorgen heel vroeg op om alsnog te proberen het kledingstuk af te maken. Hij stond aan het weefgetouw totdat hij zo verzwakt was dat hij bijna niet meer kon lopen of staan. Zijn vrouw, die zwak en ziekelijk was, barstte in tranen uit, omdat ze vreesde dat ze van honger en gebrek zouden sterven. De genadeklap voor Warburton kwam, toen William, die ongeveer vijf jaar was, zijn vader aanzag, terwijl de tranen hem over de wangen stroomden, en huilend sprak: 'Vader, geef mij wat brood, o vader, geef mij toch wat brood!' Warburton zegt: 'Ik dacht dat mijn ziel van smart zou bezwijken.' Dan beschrijft hij hoe hij naar een plaatsje onder de keldertrap vluchtte. Daar viel hij op zijn knieën en smeekte God zijn leven weg te nemen om niet te hoeven zien hoe zijn vrouw en kinderen van de honger omkwamen. 'Terwijl ik op mijn knieën lag', zegt hij, 'en God smeekte mijn leven weg te nemen, daalden deze woorden met grote kracht en nadruk in mijn ziel: 'En zij aten en werden verzadigd en zij namen op, het overschot der brokken twaalf volle korven.' (Matth. 14:20)' En nog eens kwamen diezelfde woorden, waarop hij er bij werd bepaald hoe de Heere de vijfduizend had gevoed met 7* broden en twee vissen. Alleen kon hij niet zien hoe deze woorden iets van doen hadden met de situatie van dat ogenblik. De Heere evenwel liet hem zien dat Hij voor hem zou zorgen. Met veel zoetheid kwamen hem de woorden: 'Jezus Christus is gisteren en heden dezelfde en in der eeuwigheid' (Hebr. 13:8) voor de aandacht. Dit versterkte Warburtons geloof zo, dat hij zegt: 'Ik stond van mijn knieën op, sterk als een reus naar de ziel en naar het lichaam'. Hij vertelde zijn vrouw dat de Heere in hun noden zou voorzien en heel gauw ook. Dan schrijft hij: 'Maar even daarna klopte er een man aan de deur.' Het was de knecht van een fabrieksdirecteur, die er op uit gestuurd was om wat haringen aan het werkvolk te brengen. Hoewel hij geen opdracht had om bij de Warburtons aan te gaan, vond hij dat hij er hem twaalf moest aanreiken. Warburton was zo overweldigd dat hij nauwelijks spreken kon. Een paar minuten later kwam een buurman twee broden brengen. Hij zegt: 'Ik zocht de eenzaamheid in het kleine paleis onder de keldertrap, dezelfde plaats waar ik een paar uur geleden de Heere gesmeekt had mijn leven weg te nemen. Wat een hemelse plaats was dit! Nadat ik God gedankt had, waren enkele vissen al gauw klaar en namen we allen huilend plaats aan de tafel. 'Kom, lieve mensen', zei ik, 'wij hebben nu een middagmaal van hetzelfde voedsel als Jezus en de vijfduizend in de woestijn.' En hij vervolgt: 'Ik geloof, dat Jezus met ons aan de tafel was. O, de liefelijkheid van die vis en dat brood.' In die rijd waren hij en zijn vrouw ongeveer 24 jaar, William was vijf, Sarah drie en James een paar weken oud.

Met Christus begraven en opgestaan tot het leven

De volgende morgen, op de rustdag, maakte Warburton in alle vroegte een wandeling door de velden. Een heerlijk gezicht had hij op zijn Verbonds-God en kon Hem niet alleen Vader noemen, maar ook Broeder. Later op de dag kwamen enkele vrienden hem bezoeken, die mondvoorraad meebrachten, zodat ze voor die gehele dag genoeg hadden. Als hij de diensten in Mosley Street bezocht, bevreesde hem dat de predikanten nooit spraken van de uitredingen die hij zowel in zijn zieleven als in zijn gezin ondervonden had. Hij wandelde met zijn God en kende rijke gebedsverhoringen. Hij zag er naar uit daarvan in de prediking meer te vernemen, maar kwam tot de slotsom dat de predikanten die hij hoorde, vreemdelingen waren van deze God en diens kracht. De inhoud van hun preken bestond uit te

zeggen wat christenen moeten doen en wat de plichten zijn die zij moeten volbrengen. Warburton vertelt dat heel zijn wezen in verzet kwam tegen zulk een leer. Zijn verlangen was dat de kracht van de Geest de prediking zou gaan doortrekken.

In 1803 kwam William Gadsby voor het eerst naar Manchester en preekte er in kapel Back Lane in Baptist Street, waar John Warburton hem ging horen. Hij geeft in *Weldadigheden* te kennen hoe hij vol vooroordelen plaats nam in de oude baptistenkapel. Het gebouw vond hij maar sober en naargeestig hij voelde een afkeer van de gemeente en toen Gadsby de preekstoel besteeg had hij de indruk dat 'hij leek op een onwetende dwaas, zonder gezond verstand'. Toen Gadsby een gebed had gedaan (wat wel een heel kort gebed was), voelde hij haat jegens de man en kwam al tot de conclusie dat hij nooit een preek zou kunnen houden. Maar precies als tijdens zijn bezoek aan Bolton, waar hij vele jaren terug was heengegaan om het nieuwe orgel te horen, kwam het anders uit dan hij had gedacht! De Heere, Die over dit diep gevallen schepsel de wacht hield, had liet zo bestemd dat deze man, die hij uit blind vooroordeel zo verachtte en die hem tegelijk volkomen onbekend was, zijn beste vriend zou worden en dat vele jaren lang. William Gadsby gaf zijn tekst op, Matth. 12 vers 35, en las die vervolgens zeer langzaam voor: De goede mens brengt goede dingen voort uit de goede schat des harten en de boze mens brengt boze dingen voort uit de boze schat.' Het langgerekte voorlezen ergerde hem zo, zegt hij, dat hij zijn hoofd liet zakken en een dutje wilde doen. Maar nu hield Gadsby een lange pauze, voor hij verder ging, zodat Warburton weer opkeek. Hij zag dat Gadsby zijn ogen heel de kerk rond liet gaan en toen hij eindelijk begon, maakten de eerste woorden zo'n indruk op hem, dat Warburton deze zich in 1838, toen hij liet eerste deel van zijn *Weldadigheden* schreef, nog goed kon herinneren.

'U gaat er wellicht van uit, dat wij naar ons gevoelen op de aarde geen goed mens kunnen vinden. Maar met Gods hulp zullen wij die vinden, al moeten we daartoe de Bijbel doorlopen van Genesis tot Openbaring.' Met die woorden begon Gadsby zijn preek, en zoals deze predikers wisten: met de eerste zin moet men de aandacht van de hoorders weten te trekken. Warburton: 'Mijn vooroordeel werd in één slag weggevaagd en mijn ziel smolt als was voor de zon! In gedachten riep ik uit: 'God zegene u! De Heere moge u helpen die goede mens te vinden!'' Eerst toonde Gadsby aan dat niemand van nature goed is, wat hem leidde tot de beschrijving van 's mensen verloren en ellendige staat. Daarna beschreef hij de goede mens, zoals hij stond in Christus, en de goede dingen die voortkomen uit het hart van zo één. Voor het eerst hoorde Warburton duidelijk de weg verklaren die God met hem gehouden had en zegt: 'Had hij in mijn hart kunnen zien, dan had hij het niet duidelijker kunnen verwoorden. Nog nooit had ik hetgeen ik had ondervonden, mijn hoogten en diepten, mijn licht en mijn duister, mijn droefheid en blijdschap, zo horen openleggen.' Het vond zon weerklank in zijn ziel dat hij, als eenmaal Ruth tot Naomi, sprak: 'Waar gij zult heengaan, zal ik ook heengaan en waar gij zult verachten, zal ik vernachten. Uw volk is mijn volk en uw God mijn God.' (Ruth 1:16) En: Mijn ziel werd aan hem verbonden als Jonathans aan Davids ziel.' Vanaf die dag bezocht hij de baptistenkapel, hoewel William Gadsby toen nog niet als predikant aan die gemeente verbonden was.

Toen William Gadsby in 1804 voor de tweede keer in kapel Back Lane voorging, werd John Warburton door hem gedoopt. Dit betekende een keer- punt in zijn leven. Hij verliet nu de Independent Churches om zich te voegen bij de Particular Baptist Churches. Warburton schrijft van zijn doop: "Wat een gezicht had ik op de Heere Jezus Christus, toen ik afdaalde in het water! Door het dierbaar geloof zag ik Hem gezonken in diepe wateren waar Hij niet staan kon, terwijl al de golven en baren van Gods toom hem overstroonden voor mijn arme ziel. Nooit kan ik de plechtigheid, nederigheid, heilige verwondering, aanbidding, zelf vernedering en droefheid naar God beschrijven, die ik voelde toen ik in het water stond. Eerst deed de eerwaarde ds Gadsby een kort gebed en daarop doopte hij mij. Voordat hij de doopplechtigheid besloot, legde hij zijn hand op mijn schouder en smeekte de Heere mij te

zegenen, te bewaren, bij te staan, te ondersteunen en te beschermen. Maar wat mij het meest verbaasde was, dat hij zijn gebed besloot met God te smeken dat Hij mij als een instrument in Zijn hand wilde toebereiden, tot de glorie van Zijn Naam en waarheid. Ik geloofde en gevoelde van binnen, terwijl ik nog in het water stond, dat God ieder woord dat van zijn lippen vloeide, hoorde en beantwoordde. Hierna was ik niet meer dezelfde als voordien. Ik vond rust noch vrede, of ik moest bij iedere gelegenheid in het Woord van God lezen, het onderzoeken en biddend te mediteren. Het gebeurde wel dat een Schriftwoord met zoveel licht en leven in mij kwam, dat mijn ziel in liefdebrand geraakte tot God en Zijn volk. En zo heb ik het uitgeroepen: ‘O Heere, hier ben ik! Zend mij met een boodschap van genade en vrede tot Uw lieve kinderen, die in gevangenschap worden gehouden onder wetspredikers.

het pastoraat van John Warburton in Trowbridge

John en Lidia met hun acht kinderen arriveerden in Trowbridge op vrijdag 31 maart 1815. De deacons hadden voor hen een huis ingericht in de Halve en op zondag 2 april 1815 preekte John Warburton zijn eerste preek als nieuwe pastor. Het gebouw aan de Wicker Hill waarin zo'n 300 mensen konden plaatsnemen was tot de laatste plaats gevuld.

In juli 1815 schreef Warburton aan John Kershaw: “De samenkomsten op de zondag zijn zo vol op de dag des Heeren dat het niet prettig is.” Gedurende de rest van dat jaar voegden zich 29 nieuwe leden bij de kerk

De bouw van de Zion Chapel

Het werd spoedig duidelijk dat de ruimte in het centrum van de stad te klein werd voor het toenemende aantal bezoekers en daarom werd de behoefte aan een kapel aan de orde gesteld. Financieel was het moeilijk en waar zou men bouwen? Na eerst elders met de bouw van een kapel te starten werd later eens stuk weiland met de naam the Parsonage Corner gekocht. Het stuk land werd gekocht voor L 124 en de kosten voor het gebouw bedroegen L 1232,- Zion Chapel werd geopend in juni 1816 met een dienst welke geleid werd door John Warburton en John Dymott uit Hilperton.

Open lucht doopdiensten

Regelmatig werd er gedoopt. In deze dagen was een open lucht doop de normale praktijk. Grote menigten van toeschouwers voegden zich dan bij de gemeente en Warburton maakte van de gelegenheid gebruik om het evangelie tijdens deze jaarlijkse bijeenkomsten te prediken aan duizenden toehoorders. De eerste keren werd waarschijnlijk gedoopt in de Rivier Bliss. Vanaf 1818 vond de doop plaats in de molen gracht van de Ladydown molen. Het grootste aantal dat in een keer gedoopt werd bedroeg 23 personen. In totaal werden hier 83 mensen gedoopt. De laatste keer dat de molen gracht voor dit doel werd gebruikt was in 1823. Het jaar daarop werd gedoopt in het Kennet and Avon kanaal. Daar doopte Warburton 24 personen waaronder twee van zijn dochters Sarah en Elizabeth. Zijn vrouw was het jaar daarvoor gedoopt.

Meerdere problemen

In het jaar 1825 kwam het openbaar dat meerdere personen zich niet konden vinden in zijn prediking. Zij waren het oneens met zijn salaris, zij bestreden de inhoud van zijn prediking en waren het oneens dat hij de Ladydown Mill niet meer gebruikte om te dopen toen bekend werd dat de eigenaar van de molen dat Warburton te bekrompen was in zijn prediking. Er werd gezocht naar een andere doopplaats maar die werd niet gevonden. Hierop besloot de kerk op 14 september 1825 een baptisterium in de kerk te bouwen.

Een en ander leidde ertoe dat een 27 tal leden zich afscheidden. Zij bouwden een eigen kapel in de Castle Street hetwelk zij Little Bethel noemden.

Dit was niet het einde van de problemen en Warburton ontving veel anonieme brieven waarin hij een paus en een tiran genoemd werd terwijl men hem vroeg hoe het mogelijk was dat hij s' nachts wel kon slapen. Hij werd bekritiseerd door weg te nemen wat velen zagen als een krachtig getuigenis voor de stad. Men geloofde dat het verkeerd was om in een gebouw te dopen. Waarom men de doopplaats aan het Kennet en Avon kanaal niet meer kon gebruiken is onduidelijk.

Een andere reden voor het verzet tegen het baptisterium kunnen de financiële gevolgen zijn. Er was in de stad sprake van een grote werkeloosheid waardoor men niet beschikte over financiële middelen.

Een groeiende kerk

In januari 1828 werd gestart met een zondagschool Vele jaren kwam de school bij elkaar om 9,15 uur in de morgens en om 1.45 uur in de middag. Van hen die de ochtendschool bezochten werd verwacht dat zij ook de dienst in de kapel bij woonden. Naast geestelijke opvoeding kregen de kinderen ook onderwijs in het algemeen als zij niet in staat waren om de normale school overdag te bezoeken. Er werden leesboeken aangeschaft en er werden uitgaven gedaan voor onder andere boter en melk In 1827 werden 24 personen gedoopt en tussen 1826 en 1830 voegden zich honderd mensen bij de kerk. Warburton schrijft: 'de Heere ging voort ons zijn genade te betonen, zondag na zondag waardoor het aantal leden toenam en de grootste zegen was wel de vrede die er sinds kort was in de kerk.'

In september doopte Warburton J.C. Philpot in de kapel van Allington.

Warburton' s latere jaren

In 1841 n 1842 was de gezondheid van Warburton zodanig dat hij meerdere keren niet kon voorgaan. In 1844 preekte hij echter weer onder anderen in Londen Kent en Manchester. De laatste doopdienst die hij verrichte was in 1848. Daarna doopten zijn zoon John en John Kershaw voor hem. In de laatste jaren van zijn leven ontstonden er meerdere problemen. Er was zelfs een groep die de avondmaaldiensten trachtte te verstoren. Mede op grond hiervan werden meerdere leden losgemaakt van de gemeente.

De gezondheid nam steeds meer af en maakte het onmogelijk dat Warburton nog voorging. Sinds maart 1857 moest hij het bed houden en op 2 april 1857 blies hij in zijn woonhuis zijn laatste adem uit. De begrafenis vond plaats op de goede vrijdag, 10 april 1857. Op weg naar het kerkhof stond een menigte van tussen de 2000 en 3000 personen. Op het kerkhof werd afgesloten met het lied: De dood is niet langer een verschrikking want ik zal met Christus eeuwig heersen. De volgende zondag eerste paasdag preekte M. Forton uit de tekst II Tim. 4: 7-8: "Ik heb de goede strijd gestreden ik heb mijn loop beëindigd ik heb het geloof behouden."

8 Enkele nagelaten brieven van Warburton

Trowbridge, 29 Februari 1844.

Bemide zoon.

Uw laatste brief heb Ik ontvangen en was blij daaruit te verstaan dat het u allen wel ging. Ik veronderstel dat u de vorige Zondag te Rochester was en zou er prijs op stellen dat u mij enig verhaal zou doen hoe het u gegaan is.

Ik had verleden Zaterdag en Zondag meer met u dan met mijzelf te dragen en Ik heb een hoopje dat het van God is en zo het van God is, dan zal Hij het openbaren door tekenen die er op volgen.

Het is mij tot verwondering, hoe u op mijn hart gebonden wordt, en welk ene vrijheid ik tot de Heere vind, het uitstorten van mijn ziel voor Hem, dat Hij u uitstoten mag in de bediening met een dubbele mate van de Heilige Geest in uw ziel en dat Hij de zaken in uw hart doe opborrelen als uit een springende fontein en u begiftige met een tong der geleerden om met de moeden een woord op de rechte tijd te spreken. Zou iets voor de Heere te wonderlijk zijn? Ik hoop dat de Heere in uw hart geve, om altijd wanneer de gelegenheid zulks toelaat, Zijn dierbaar Woord

onderzoeken, met biddingen en smekingen tot Hem, dat Hij u de ogen opene, opdat u mag aanschouwen de wonderen Zijner Wet. Ps. 119: 18.

Het is God de Heilige Geest alleen, die kan onderwijzen tot uw nut en die de heerlijkheid van Zijn Woord aan Uw ziel kan openbaren, ja gaven en bekwaamheden meedelen kan om het tot het volk uit te dragen en het te doen neerdalen als de regen, op de planten die Zijn rechterhand geplant heeft En Zijn naam zij geloofd, Hij veracht een kind in kennis niet. Hebt u nooit gelezen: "Uit de mond der jonge kinderen en der zuigelingen hebt Gij U lof toebereid".

Matth. 21:16. En Hij nam een kindeke en stelde dit in het midden van hen, en zei: Indien iemand wil groot genaamd worden, laat hen worden gelijk dit kindeke.

Mijn lief kind, zie nooit om naar een anders werken, en volg nooit andere mensen denkbeelden. Mijns harten wens is, dat de Heere u nauw aan Zijn Woord gebonden houd, met dagelijkse verzuchtingen en tranen dat Hij u leiden, onderwijzen, ondersteunen en beschermen zal en altijd voor u zal heengaan. Nooit in mijn gehele leven gevoelde ik mijn afhankelijkheid van God, meer dan nu; nooit zag en gevoelde ik mijn nietigheid, mijn ledigheid, mijn onkunde, kortom mijn gemis van alles goeds in mijzelf zoals ik dit nu doe. Maar geloofd zij Zijn Naam! Ik ontmoet menig zoet ogenblikje, waarin Hij mij betoont te zijn, een helper van de hulpbehoevenden, een onderwijzer van de dwazen, een ondersteuner van de nooddruftigen, een die ontzet degenen die in aanvechtingen zijn, die de mond der stommen opent, die de duisternis ten lichte maakt, een die de kerker stelt tot een paleis. ja onze God en Zaligmaker is het al in allen, want het is uit Hem en door Hem en tot Hem, dat alle dingen zijn. Hem zij de heerlijkheid tot in eeuwigheid. Amen.

Tot wie anders kunnen wij heengaan? Hij en Hij alleen heeft de woorden van het eeuwige leven; alle volheid is in Hem en uit Hem Hij opent en niemand sluit; Hij sluit en niemand opent. Er is niet een zegen noch voor de tijd, noch voor de eeuwigheid, noch voor lichaam, noch voor ziel, of het is allemaal opgelegd in onze Heere en Zaligmaker Jezus Christus.

Hij is been van ons been en vlees van ons vlees.

Hij is onze beminde Broeder, die geboren werd om verdrukking te lijden, die al onze zonden gedragen, al onze smarten op zich genomen en over alle vijanden getriomfeerd heeft.

H is gezeten aan de rechterhand des Vaders, waar Hij altijd leeft als tussentredener voor een ieder die door Hem tot God gaat.

Mijn lief kind, wat is het een grote genade dat Hij u en mij zodanig bearbeid heeft dat wij niet kunnen naderen tot een Heilige God, dan alleen in de Naam van de Heere Jezus Christus, en wek een dierbare bemoediging wordt ons gegeven: Al wat u bidden zult in Mijn Naam, dat zal Hij u geven'. Joh. 16:23. O, dierbare Trooster, Hemelse Duif onderricht ons en help ons te bidden in Zijn naam; want er is een bidden, op hetwelk niets ontvangen wordt; want er is een kwalijk bidden, opdat wij hetgeen waarom wij bidden in onze wellusten zouden doorbrengen. Jak. 4: 3.

O, dat de Heere ons maar altijd leert, hoe te bidden en waarom te bidden, want niemand weet hetgeen Gods is dan de Geest Gods en dien het de Geest wil openbaren. 1 Corinth. 2: 12.

Mijn ziel verlaat zich op Hem, gelijk een kind zich verlaat op de armen zijner moeder en menigmaal vrees ik dat Hij mij aan mijzelf laten zal en ik moet vallen als Hij mij loslaat. O, wat al zuchtingen en tranen heb ik bij de ogenblikken uitgestort, dat Hij mij wilde toelaten zijn arm te grijpen en dat Hij met mij gaan wilde, want ik ben bevreesd aan mijzelf gelaten te worden, en ik heb een ongelovige duivel in mijn hart, die gedurig nacht en dag in mijn in en uitgaan, in mijn neerliggen en in mijn opstaan, de gelegenheid verbeid, dat ik aan mijzelf zal overgegeven worden, want de duivel weet wat een dwaas ik ben

En o, wat is mijn arme ziel al menigmaal bedrogen, dat het mij heeft doen waggelen als een dronken man, of doen brullen als een beer en kirren als een duif dat het mij heeft doen sidderen uit vrees dat de Heere mij verlaten zou. Ik ben bezig twee zaken te leren, bijna vijftig jaren, de ene is dat ik zonder de Heere niets doen kan en de andere dat ik alles vermag door Christus die mij kracht geeft.

Tot zover ben ik gekomen mijn kind en geen haarbreedte verder - door de Genade Gods, ben ik die ik ben - en geloof het, het zal zo blijven tot aan het einde toe.

En welk een grote genade zal het zijn, indien ik zal mogen gevonden worden onder die gelukkige schare, die als de hoeksteen zal worden toegebracht, zullen uitroepen: 'Genade, Genade zij denzelve'. Zach. 4:7.

Ik verwacht zeker een briefje van u aanstaande dinsdagmorgen. Mijn vriendelijke groeten aan Emma en ik hoop, dat het haar en de kleinen wel gaat.

Van uw toegenegen Vader,

Trowbridge 12 Maart 1844.

Bemide zoon

Ik heb uw brief ontvangen en het spijt mij te horen dat het huisgezin zo ongesteld geweest is, maar ik hoop dat de Heere u allen de gezondheid doe rijzen en wederom krachten verlenen wil.

Ik hoor dat er deze winter in Trowbridge veel ellende geheerst heeft, maar door genade zijn wij allen tamelijk wel, en in de kerk gaat het zeer aangenaam toe, wat immers geen geringe zegen is, en menigmaal wordt de tegenwoordigheid en liefde van een Verbonds-God krachtig ondervonden, wat nog groter zegen is. Ik weet echter niet mijn jongen. wat ik moet zeggen van naar Feversham te gaan, want ik was vast besloten nergens buiten Londen te gaan, dan alleen naar Welwyn maar u schijnt zozeer aan te dringen, dat ik veronderstel te moeten gaan, als ik gelegenheid vinden kan.

Dus indiende Heere wil, ben ik voornemens daar te prediken op donderdagavond, de 18^e april. Ik voel wel geen genegenheid om te gaan, doch om uwentwil zal ik er in toestemmen.

Lieve jongen, u moet vele veranderingen wachten, op en neer en verschillende zwaarigheden, maar - God lof- u zult uw Verbonds-God altijd, zo getrouw bevinden als Zijn Woord. Geen nacht is er of er volgt een morgen op, geen neergeworpen zijn of een oprichten volgt, geen wintergetij, of een lente volgt, u zult het altijd bevinden dat uw sterkte is, gelijk uw dagen en geen overschot.

O, welke wonderlijke ogenblikken heb ik wel doorleefd, bij het terugzien op de weg die mijn Verbonds God mij nu gedurende bijna vijftig jaren geleid heeft door deze donkere wildernis. O, de beproevende tijden van armoede, verdrukkingen, verzoeking, vervolgingen en dan de bespottingen en verachtingen beide van belijders en anderen, maar onder dit alles heeft mijn God mij ondersteund en door dit alles heeft Hij mij veilig heen geholpen en uit dit alles heeft Hij mij wonderlijk verlost. Niet een woord is er ter aarde gevallen, hetgeen Hij beloofd heeft is allemaal gekomen.

Gezegend zij Zijn heilige en heerlijke naam, mijn ziel is bij de ogenblikken door Zijn goedertierenheid zo overwonnen, dat ik mij niet kan weerhouden, met de dichter uit te galmen:

Uw gena mijn God, is de grond van mijn lied,
De blijdschap mijns harten, mijn enig geniet,
Uw vrije gena', van 't begin tot het nu,
Overwon mijn ziel en bond mij aan U,
Uw gena' is meer dan een vuur voor mijn hart,
Waardoor het gevoelt dat zijn hardheid versmelt,
Door Uw trouwe versmolten, val 'k op de grond,
En ween tot de lof van gena', die Ik vond.

O, welk een zegen, nu en dan beweldadigd te worden met een zoete bevinding van de tere barmhartigheden van een Verbonds-God. Ik sta niet verwonderd over Davids uitroep: 'Laat uw goedertierenheden mij overkomen, opdat ik leeft, want Uw Wet is mijn vermaking'. Ps. 119.0, wat is alle belijdenis van godsdienst zonder dit? Het is enkel vertoon, zonder wezen. Mijn lieve jongen, indien u en ik verwachten maar altijd vertroosting te zullen hebben, dan zullen wij - en dit is goed hoor - zeer teleurgesteld worden, want God heeft k bepaald en dit zal onbeweeglijk staan: In de wereld zult u verdrukkingen hebben, maar in Mij zult u Vrede hebben'. Daarom mijn kind, mag de Heere u houden, ziende, leunende, rustende op Hem en vertrouwend in Hem, die immers beloofd heeft: 'Uw brood wordt u gegeven, Uw water zal gewis zijn'. Jes. 33: 16. Zend mij aanstaande dinsdag nog een brief; want dit is mij zeer aangenaam en ik heb er behoefte aan.

Van uw toegenegen Vader,
J. Warburton.

Trowbridge, 20 Maart 1844.

Bemide zoon.

Ik heb de uwe ontvangen en was blij te vernemen dat het met uw lichamelijke gezondheid tamelijk wel gaat. Dit komt door de tere barmhartigheden van een Verbonds-God, want: In Hem leven wij, bewegen en zijn wij Hand. 17:28. Wat een weldaad is de gezondheid en de kracht van ons lichaam, het gebruik van onze ledematen en zintuigen.

Ik ben deze winter erg aangedaan met reumatiek, doch ben er niet door onder de voet geraakt, waarvoor ik mij dikwijls tot dankbaarheid heb verplicht gevoeld.

Ik heb uw brief met troost en genoegen gelezen en verheugde mij daarin dat de Heere u onder een levendige indruk houdt, dat u dagelijks om genade moet bedelen en dat de hulp die u ontvangt, van Hem komt als een soeverein vrije gift.

Er is geen gevaar van te zullen vallen ais we maar Jaag in het stof gehouden worden, belast en temeer gebogen aan Zijn voeten met de uitroep: "Heere, spreek want uw worm hoort. Hier is geen gevaar mijn kind, dat men de een breken zal, alhoewel het vlees en bloed niet aangenaam is, maar vlees en bloed zijn ook geen vrienden noch van onze onsterfelijke zielen, noch van God. Daarom ook kunnen wij er geen schade van hebben als het verdorven, vernietigd en in stukken verbroken wordt, want er kan nooit enige vrijheid en dankbaarheid tot God zijn tenzij wij daar komen.

En o, wat een zaligheid als wij voor onszelf het bewijs krijgen dat God in de hemel is en dat Hij onze arme verzuchtingen en stille tranen hoort en ziet en ze beantwoordt, want dan ervaren wij in eigen ziel, de waarheid van Zijn gezegend Woord; "Een man heeft blijdschap in het antwoord zijns monds, en hoe goed is een woord op zijn tijd!" Spreuk. 15:28.

"Zij zullen Mijn naam aanroepen en ik zal het verhoren; Ik zal zeggen: 'Het is mijn volk en zij zullen zeggen De Heere is mijn God'. Zaeh. 13: 9.

Bij al deze dingen leeft men en in al deze is het leven van onze geest en David zegt dat zij, bij wie geen verandering is, God niet vrezen.

‘De Heere proeft de rechtvaardigen’ Ps. 11: 5. Onze God verklaart in Zijn Woord en dat staat onwankelbaar en het zal al zo zeker vervuld worden als Hij het gesproken heeft: “En wie zichzelf verhogt zal, die zal vernederd worden; en wie zichzelf zal vernederen, die zal verhoogd worden”. Matth. 23: 12. ‘Hij heeft machtigen van de tronen afgetrokken en nederigen heeft Hij verhoogd’. Luk. 1: 52.

‘Nederigheid gaat voor de er.’ “Vemedert u onder de krachtige hand Gods, opdat Hij u verhoge tot Zijn tijd”. 1 Petr. 5:6.

O, dat de Heere beiden, u en mij zegene met deze dierbare vernedering in onze harten en wij waarlijk zijn mochten als een kindeke, handelbaar in alles, opdat de Heere verheerlijkt worde. ‘Leer van mij’, zegt onze gezegende Verlosser “dat Ik zachtmoedig ben en nederig van hart; en gij zult rust vinden voor uw zielen”. Een nederige en zachtmoedige geest is kostelijk voor God - want de Heere heeft een welgevallen in Zijn volk en Hij zal de zachtmoedigen versieren met heil. Echter groeien deze dingen niet in de hof der natuur, maar zij zijn vruchten van de Heilige Geest, door Hem meegedeeld wanneer het Hem behaagt, en aan wie het Hem behaagd. O, wat is het ene grote barmhartigheid, dat er zijn “Gaven voor mensenkinderen, zelfs voor wederhorigen, opdat zij zouden wonen bij de Heere God. Ps. 68: 19.

Mijn lief kind, vrees nooit de gesel der tongen, die tegen u zouden opstaan en die u door het land dragen omdat u spreekt in de Naam des Heeren; dit moet u verwachten, inzonderheid als de Heere werk voor u heeft en ik moet geloven, dat dit zo is.

De duivel weet wel geraas te maken, maar sla er geen acht op, want ik geloof dat de Heere uw bewaarder is en uw schaduw ter rechter en ter linkerhand en niemand zal u aantasten om u kwaad te doen. “Als God voor ons is, wie zal tegen ons zijn?

Indien Uw oog eenvoudig is, zo zal uw gehele lichaam verlicht zijn” en Ik heb een goede hoop dat de Heere uw oog eenvoudig gemaakt heeft tot Zijn heerlijkheid.

Vele malen heb ik een goede mate van vrijheid tot God ten opzichte van u in deze aangelegenheid, dat ik overreed ben dat de Heere met u is, in uw uit en ingaan, van nu aan en voor altijd.

Wat voor een naspraak u ook van wereldse tongen horen mag, wees doof en geef er geen antwoord op; laat hun tong voortrammelen totdat zij zelf er genoeg van hebben.

In mijn vroegere dagen was ik soms zo neergedrukt onder valse geruchten, dat ik mij er ellendig door gevoelde maar God lof reeds een goed aantal jaren ben ik in staat gesteld geworden en belijders en bezitters in de hand van God te laten en meer acht te geven hoe de zaken stonden tussen God en mijn eigen ziel, o het voorrecht een goed geweten te hebben voor God en de mensen. Ik hoop dat de Heere u en mij bewaren zal in de vrees van Zijn Naam, al onze dagen en dat wij bevreesd mogen zijn van Hem te onteren, en als de Heere zijn welgevallen toont en een toeknik in mijn hart doet ontwaren, dan heb ik niet in het minst last van de afgunstige en misnoegde blikken der mensen. Laat dan af van de mens, wiens adem in zijn neus is, want waarin is hij te achten?’ ‘De grimmigheid des mensen zal Hem lofelijk maken en het overblijfsel der grimmigheden zal Hij opbinden’. Indien uw wegen de Heere behagen, zo zal Hij ook uw vijanden met u bevredigen.

Wie kan ons schaden als wij navolgers zijn van het goede? Neen, niets, noch van de wereld, noch van de hel, noch mensen, noch duivelen.

O, dat de Heere ons nabij blijft met zijn vernederende trekkende zalving en wij zullen Hem aankleven, waar immers alle vrede, rust, vrijheid, eer, heerlijkheid en blijdschap te vinden is. Want het heeft de Vader behaagd, dat in Hem alle volheid wonen zou’, opdat Hij de armen en de nooddriftigen zou voorzien van iedere genade die zij nodig hebben, hetzij voor lichaam of ziel hetzij voor tijd of eeuwigheid.

Dus hebben wij geen oorzaak om te vrezen wat ons mensen of duivelen zouden kunnen doen, want zij zijn in de hand van Hem die zegt: 'Tot hiertoe en niet verder', en zij allen moeten Hem gehoorzaam zijn.

Wat uw hand vindt om te doen, doet dat met uw macht, ziende op Jezus, de auteur en voleinder van het geloof die voor de vreugde die Hem voorgesteld was, het kruis heeft verdragen en schande veracht en is gezeten aan de rechterhand des troons Gods. Want aanmerkt deze, die zodanig een tegenspreken van de zondaren tegen Zich heeft verdragen, opdat u niet verflauwt en bezwijkt in uw zielen.

“Gij hebt nog tot de bloede toe niet tegengestaan, strijdende tegen de zonde”. Hebr. 12:2-4.

De Heere houd uw en mijn ziel dichtbij Zich en alles zal recht en goed zijn.

Onder ons gaat het als kerk en volk aangenaam toe, wij leven in vrede, liefde en vereniging en er zijn geen twisten, wie wel de meeste zou mogen zijn. Hoe lieflijk is het dat broeders ook te samen wonen. Ps. 133: 1. De Heere is zeer goedertieren over mij en verwaardigt mij met vele zoete blijkjes van Zijn vriendelijk aangezicht, ofschoon ik ook door vele diepe duisterheden heen moet en onder hardheid van het hart, vleselijkheid en doodheid der ziel gebukt ga en dit is mij zeer smartelijk.

O, wat al bittere weeklachten moet ik uitstorten, en dan mijn ellendig afmaken tegenover God, die zo goedertieren over mij geweest is, al deze jaren. Hij heeft mij nooit doen beschaamd staan, maar in mijn grootste moeilijkheden stond Hij mij bij, ja, verloste mij uit die allen.

En dan nu te ontwaren hoe slecht ik het voor Hem afmaak, hoe ellendig Ik Hem wantrouw, hoe hard en ondankbaar ik soms ben, dit smart mij aan het hart en niettegenstaande dit alles, is Hij vriendelijk en genadig. God Almachtig zegene u en zij u een beschutting met uw vrouw en kinderen, Hij ga voor uw aangezicht heen en zij uw achtertocht en dat u mag sterk zijn in de genade, die in Christus Jezus is, dat ik geloof dat Hij doen zal

Van uw toegenegen Vader,
John Warburton.

Trowbridge, 10 Mei 1844.

Beminde zoon.

Ik ontving de uwe en was blij te horen dat het u allen welgaat. Ik ben veilig thuis gekomen en trof het huisgezin en de vrienden in goede welstand aan; toch ben ik nog niet geheel verlost van de reumatiek, ofschoon ik hoop dat het geleidelijk minder worden zal. Hoe spoedig wij aan het eind van onze dagen zijn zullen, weten wij niet.

Wat een onuitsprekelijke genade voor onszelf te kennen hetgeen de apostel uitroept: Want het leven is mij Christus, het sterven mij gewin. Phil 1:21.

Blij was ik te vernemen dat de Heere u nabij was op de laatste rustdag. Zijn naam zij prijs; Hij kan alle zegeningen schenken, die zulke arme wormen mochten nodig hebben en tot wie anders zullen wij heengaan? Neen, geloofd zij Zijn Naam, wij kunnen nergens anders gaan.

Mag de Heere u en mij daar houden, dat wij maar klein zijn eigen oog en zitten dicht aan de voeten van een dierbare Jezus. Mijn kind, wees maar altijd de hoogmoed, door God verfoeid.

“Als Efraim sprak, zo beefde men; hij heeft zich verheven in Israel maar hij is schuldig geworden” Hos. 13: 1. “Hij heeft machtigen van de tronen afgetrokken en nederigen heeft Hij verhoogd”. Luk. 1: 52. ‘Leert van Mij, dat ik zachtmoedig ben en nederig van hart en u zult rust vinden voor uw ziel’. Matth. 11: 29.

Dat de dierbare vertrooster u en mij mag zegenen om veel daar te verkeren en het zal ons wel gaan. Wens niets te weten, waar u ook gaat, dan Jezus Christus en dien gekruisigd. 1 Cor 2:2. Houdt u doof en stom tegenover de klapachtige tongen, want zij brengen u niets toe dan

dienstbaarheid en ellende, maar zie op de Heere alleen, voor gaven, bekwaamheid, kennis, onderwerp, uitspraak en kracht om dit te behandelen, want een dierbare medelijdende Jezus wil dit alles schenken aan onwaardigen. Hij is opgevaren in de hoogte, Hij heeft de gevangenis gevankelijk gevoerd, Hij heeft gaven ontvangen (Eng. Vert.) om uit te delen onder de mensen; ja ook de wederhorige, om bij u te wonen o Heere God'. Ps. 68: 19.

Hier is de plaats, mijn kind, waar dwazen wijsheid bekomen kunnen. "En indien iemand van u wijsheid ontbreekt, dat hij ze van God begere, die een ieder mildelijk geeft en niet verwijt en zij zal hem gegeven worden". Jak. 1:15.

Uw toegenegen Vader,
J. Warburton.

9 John Hooper

John Hooper is een van de eerste slachtoffers van de vervolgingen die plaatsvonden tijdens de regering van Mary Tudor, ook wel genoemd Bloody Mary. Hij staat bekend als een van de meest radicale hervormers in het bisdom Gloucester.

Hooper begon zijn loopbaan als een cistercienser monnik in de Cleeve Abdij in Somerset. Hij werd bekeerd tot de leer van de reformatie door het bestuderen van de geschriften van de

hervormers van het vasteland, in het bijzonder die van Huddrich Zwingli en Henry Bullinger.

Hij begon vol overtuiging hun ideeën te verkondigen.

Toen Hendrik VIII in het begin van de 40 er jaren binnen de kerk en de staat een anti protestantse actie ging voeren werd hij gedwongen uit Engeland te vluchten ..

Verbannen naar het vasteland van Europa trouwde Hooper met een Vlaamse vrouw en vestigde zich in Zurich waar hij een aantal theologische verhandelingen schreef. Er ontwikkelde zich een hechte vriendschap met Bullinger die de mentor was van veel Engelse protestanten op het vaste land van Europa. In Mei 1549, twee jaar na de troonsbestijging van Edward VI keerde Hooper terug naar zijn vader land.

Hij was een bekwaam prediker en spoedig en steeg hij in aanzien,mede vanwege de steun van aartsbisschop

Cranmer en de nieuwe koning. Zijn radicale protestantse

ideeën droegen er toe bij dat hij bekend stond als de Zwingli van Engeland. In 1550 werd Hooper de bisschopszetel van Gloucester aangeboden. Maar hij weigerde omdat hij een eed moest zweren bij de heiligen en middeleeuwse kleding moest dragen , wat hij beschreef als bijgeloof en anti christelijk. Dit leidde tot een botsing met de andere leiders van de reformatie, bekend als de vesterian controversy.

De pogingen om hem tot andere gedachten te brengen mislukten en uiteindelijk werd Hooper voor n eenzame opsluiting naar de Fleet gevangeneins gebracht, vanwege zijn weigeren tot het gehoozamen van de Act of uniformity, Na bijna drie weken opgesloten te zijn geweest stemde hij er in toe om de gewaden te dragen en werd hij in maart 1551 gewijd als bisschop van het Lambeth paleis.

Hooper zette de reformatie voort in zijn diocees. Hij werd geschokt toen hij ontdekte hoe groot de onkunde van de clerus was. Van de 317 ondervraagden kon 170 niet de tien geboden noemen. Tien konden het Onze Vader niet opzeggen en 27 wisten niet door wie het Onze Vader was geleerd.

beschuldigd en veroordeeld

Toen onder koningin Mary in 1553 de vervolgingen een aanvang namen was Hooper een van de eerste hervormers die door de autoriteiten in Londen gedagvaard werden.

De vrienden van Hooper adviseerden hem voor zijn leven te vluchten. maar hij antwoordde: “Eens vluchtte ik en nam de benen, maar omdat ik nu geroepen ben tot deze plaats en het ambt zal ik blijven om te leven en te sterven met mijn schapen.”

Hooper werd in de Fleet gevangenis geworpen waar hij meerdere maanden verbleef. In maart 1554 werd hij samen met nog vijf anderen uit het ambt van bisschop ontzet omdat zij getrouwd waren.

Hooper werd door de wacht van de gevangenis bijzonder slecht behandeld. Hij werd vaak in eenzame opsluiting gelaten in een vochtige cel, met een bed van stro bedekt met een rottend laken. Zijn brieven werden afgenomen en het werd niet toegestaan dat hij het geld hem door zijn vrienden gezonden ontving. Hooper werd ernstig ziek, maar toen hij om hulp vroeg weigerde de wacht om zijn celdeur te openen en beval zijn bewakers hem niet te helpen, want het zou een grote winst zijn als de bisschop in de gevangenis zou sterven.

Eind januari 1555 werd Hooper overgeplaatst naar de St. Mary Overie in Southwark waar hij tijdens de rechtszitting verhoord werd door bisschop Gardiner. Hij werd schuldig bevonden aan ketterij en veroordeeld tot de doodstraf waarna hij werd overgebracht naar de Newgate gevangenis in Smithfield. Op maandag 4 februari werd hem samen met John Rogers door bisschop Bonner zijn bisschopsambt ontnomen. Er werd verwacht dat zij samen als de twee eerste martelaren onder Mary terecht zouden staan. Rogers werd naar Smithfield gebracht maar Hooper was verrast om te horen dat hij in Gloucester zou sterven te midden van zijn vorige kudde. Hiervoor loofde hij God en praktisch als hij altijd was vroeg hij om zijn laarzen, zijn sporen en zijn mantel, zodat hij ook gereed was om zijn reis te kunnen ondergaan.

De volgende morgen om vier uur werd de bisschop uit zijn cel gehaald en overhandigd aan zes Koninklijke gewapende wachten die hem gedurende drie dagen zouden vergezellen op weg naar Gloucester. Om te voorkomen dat hij herkend zou worden werd hij gedwongen om een kap over zijn hoofd te dragen met alleen gaten voor zijn ogen en zijn mond. Toch werd

Hookers terugkeer bekend en toen de groep Gloucester naderde op donderdagavond ontmoetten ze een grote menigte van mensen.

De menigte was zo talrijk en duidelijk sympathiek met Hooker dat de wachten een overval vreesden. Uit angst reed een van hen vooruit naar de stad om hulp in te roepen van de burgemeester en de sheriffs van Gloucester die metterdaad ook kwamen om de menigte uiteen te drijven. De gevangene werd gehuisvesd in het huis van Robert Ingram tegenover de St. Nicholas kerk waar hij zijn laatste volle dag op aarde doorbracht.

Hooper besteedde de meeste van zijn laatste uren in persoonlijk gebed. Maar hij werd gedurende de dag onderbroken door een aantal onverwachte bezoekers.

Eerst kwam zijn oude vriend Sir Anthony Kingston om hem te bewegen om alles te herroepen. Denk er aan zo sprak hij dat het

leven zoet is en de dood bitter. Dat is waar antwoordde de martelaar maar het leven dat komt is zoeter en de dood die komt is bitterder. Hooper verklaarde dat hij liever de verschrikking van het vuur zou lijden dan de waarheid van Gods woord te ontkennen

Die middag overreedde een blinde jongen Thomas Drowry de wacht om hem de bisschop te laten bezoeken. Deze jongen was kort geleden voor zijn geloof in Gloucester gevangen genomen. Met tranen in zijn ogen bemoedigde Hooper hem: “ Arme jongen, God heeft je het gezicht van de ogen ontnomen, maar Hij heeft je een veel dierbaarder zicht gegeven want hij heeft je ziel begenadigd met het oog des geloofs. “Drowry werd in mei 1556 in Gloucester verbrand.

De volgende die hem bezocht was een Rooms katholiek die zich naar zijn zeggen zorgen maakte over Hooper. De bisschop zei hem, dat de man medelijden met zichzelf moest hebben vanwege zijn valse godsdienst en dat het sterven om Christus wil niet te beklagen is maar veel eerder te verwelkomen.

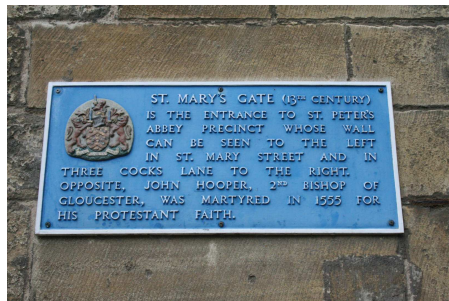
Tegen de avond kwamen tenslotte de burgemeester en het stadsbestuur van Gloucester om afscheid van Hooper te nemen. Hij dankte hen voor hun hartelijkheid en vroeg of de executie snel mocht zijn hij gaf aan dat hij stierf als een waar en gehoorzame onderdaan van de koningin maar dat hij liever zijn leven zou geven in plaats van zich te stellen onder de valse paapse religie van de bisschop van Rome.

Na deze bezoeken gebruikte Hooper de maaltijd en ging hij om vijf uur in de middag naar bed. Hij sliep gedurende het eerste deel van de nacht en stond daarna op om in de laatste uren van de nacht te bidden, terwijl hij er op stond om alleen te zijn tot de komende ochtend.

De executie van Hooper was gepland voor zaterdag 9 februari 1555. 's Morgens om negen uur arriveerden de sherrifs op zijn verblijfplaats om hem naar de plaats van de executie te begeleiden. Zij werden vergezeld van een gezelschap gewapende begeleiders, die zwaarden en bijlen met zich droegen, maar toen de gevangene hen zag protesteerde hij: “Ik ben geen

verrader u hoeft niet zo'n ophef te maken. Als u het me zou toestaan zou ik alleen naar de paal gaan en niemand enige problemen bezorgen. “

Het was marktdag en ongeveer zeven duizend mensen vulden de straten om te proberen om een goed zicht op de martelaar te hebben en zijn laatste woorden te horen. Hooper werd ten strengste verboden om tot hen te spreken maar hij verklaarde hen die het dichtst bij hem waren dat hij geëxecuteerd werd omdat hij de ware leer van het woord van God gepredikt had en hij zou dat

geen ketterij willen noemen. Hij werd gevoerd naar een klein grasveld, genaamd St., Mary's Knapp in de nabijheid van de Kathedraal .Het was maar een korte afstand er heen ,maar Hooper liep langzaam terwijl hij leunde op zijn staf. De pijn van de ischias, veroorzaakt door de wrede behandeling in de gevangenis maakte het lopen moeilijk en dwong hem af en toe te rusten. De menigte langs de route weende om hun bisschop maar hij glimlachte naar degenen die hij herkende terwijl hij volgens sommigen liefelijker keek kan ooit te voren. Op bevel van de bewakers zweeg Hooper en zo werd hij zeggend John Fox gelijk een lam ter slachting geleid (Jesaja 53: 7)

St. Mary's Knapp was afgeladen met toeschouwers. Sommigen van hen waren in de bomen geklommen om een beter zicht te hebben anderen hingen uit de vensters van de plaatselijke huizen. De deken en andere kerkelijke hoogwaardigheidsbekleders hadden vanuit de ramen van de St. Marys Gate, de hoofdingang van het terrein dat behoort tot de kathedraal, het beste zicht van allen. Hooper knielde bij de martelpaal en bad ernstig gedurende meer dan een half uur. Zijn gebeden werden onderbroken vanwege een doos die op een stoel voor hem werd neergelegd. In de doos bevond zich de kwijtschelding van zijn straf door de koningin wanneer

hij zou herroepen. Toen de bisschop de doos zag riep hij: “Als je van mijn ziel houdt neem hem weg. Als je van mijn ziel houdt neem hem weg.” Toen zijn gebeden geëindigd waren maakte Hooper zich gereed voor het vuur. Hij deed zijn toga die hij geleend had van Robert Ingram uit en vroeg deze terug te brengen naar de eigenaar. Daarna werd Hooper aan de martelpaal gehecht middels een ijzeren beugel om zijn middel. Andere ijzers werden aangevoerd om ze aan zijn nek en benen te bevestigen maar hij weigerde hen terwijl hij beloofde niet van het vuur weg te zullen rennen. Toen er bundels hout en stro om hem heen werden gelegd nam hij er enige van in zijn armen omhelsde ze en kusste ze. Hij vergaf de man die aangewezen was om het vuur aan te steken en spoorde hem aan om zijn taak goed te verrichten. Toen de brandstapel in gereedheid was gebracht begon hij te bidden: “O Jezus, Zoon van David heb medelijden met mij en ontvang mijn geest. “ Helaas was de brandstof van slechte kwaliteit. Dit had tot gevolg, dat het lijden van Hooper lang duurde en hij ondragelijke pijnen moest ondergaan. Het meeste van het hout was groen en weigerde te branden. Het was bovendien een koude en een morgen met de nodige wind zodat de vlammen van de martelaar werden weggeblazen en ze hem nauwelijks aanraakten. Een tweed vuur werd aangemaakt met droger hout. Dit vuur verbrandde Hoopers benen maar het reikte niet verder dan zijn middel. Toen de vlammen weer doofden riep Hooper uit: “geef me meer vuur”.”

Tenslotte werd den derde vuur aangelegd krachtiger dan de andere twee. Weer bad de martelaar met luider stem: “Heere Jezus heb genade met mij. Heere Jezus heb genade met mij.” Dit waren de laatste woorden, die van hem gehoord werden, hoewel hij daarna nog niet direct gestorven is. Zijn mond was zwart, zijn tong opgezwollen, zijn lippen waren verschrompeld toen hij deze woorden opzond tot zijn God. Zijn beenderen werden door het vuur van hem losgebrand, en toen hij op zijn borst wilde slaan viel een van zijn armen van hem af in het vuur. Zijn andere hand smolt weg door de ijzeren band om zijn middel. Na 45 minuten van buitengewoon lijden was zijn kracht geheel geweken, hij boog het hoofd en stierf.

St Marys gate met Hooper memorial

10 Tyndale Monument

Het Tyndale Monument is een toren gebouwd op een heuvel bij North Nibley Gloucestershire en is reeds van grote afstand te zien. Dit monument werd gebouwd ter ere van William Tyndale een vertaler van het Nieuwe Testament, waarvan men veronderstelt dat hij geboren werd in North Nibley. De toren werd gebouwd in 1866 en is 34 meter hoog. De heuvel waarop het monument staat is behoorlijk steil. De toren is omgeven door een hekwerk en heeft schijnwerpers, die de toren bij nacht verlichten.

Aan de voorkant van de toren is een plaat aangebracht met het opschrift:

Opgetrokken AD 1866
In dankbare herinnering aan
WILLIAM TYNDALE
VERTALER VAN HET NIEUWE TESTAMENT IN HET ENGELS
Van zijn landgenoten
HIJ WERD GEBOREN IN DE BUURT VAN DEZE PLAATS
HIJ STIERF ALS MARTELAAR TE VILVOORDEN IN
VLAANDEREN OP 6 oktober 1536

11 Brecon cathedral

Kathedraal Brecon begon in de geschiedenis als de Benedictijner priorij van Sint-Johannes de Evangelist, gesticht door de Noormannen in 1093, waarschijnlijk op de plaats van een oudere Keltische kerk. Bij de ontbinding van de kloosters in 1538 werd het de Brecon's Parish Church.

De kerk werd weer tot kathedraal in 1923, vanwege de oprichting van het bisdom van Swansea en Brecon.

De kathedraal is in het geografische centrum van een bisdom dat zich uitstrekt van Beguildy in het noorden tot de Gower in het Zuiden. Het noordelijke deel van het bisdom is overwegend landelijk met aantrekkelijke markt steden, onder hen bevindt zich Brecon. Het omvat het grootste deel van het Brecon Beacons National Park. Het zuidelijke deel is een mix van stedelijke en landelijke, inclusief de stad Swansea en het prachtige schiereiland Gower. De kathedraal is de moederkerk van het bisdom. Het gebouw is van relatief bescheiden afmetingen, is gelegen in een ommuurde Close, uniek in Wales. De overblijfselen van de voormalige kloostergebouwen vormen nu het administratieve Centrum van het bisdom en de huisvesting voor de geestelijken van de kathedraal.

12 John Wesley

John Wesley werd geboren in 1703 als de zoon van Samuel Wesley en Susanna Annesly. Zijn vader was afgestudeerd van de Universiteit van Oxford en opdat moment predikant van de Church of England. John Wesley was hun vijftiende kind. Toen hij 5 jaar oud was, werd hij gered uit de brandende pastorie. Dit maakte een diepe indruk op hem. Hij beschouwde zichzelf daardoor als door de voorzienigheid apart gezet. De ouders Wesley gaven hun kinderen zelf les in de pastorie in Epworth. Elk kind leerde lezen zodra het kon lopen en praten. In 1714 werd John toegelaten tot een kostschool genaamd Charterhouse School in

Londen. Hij leefde en studeerde daar op de wijze zoals hem dat thuis geleerd was. Na Charter House studeerde Wesley aan de Universiteit van Oxford. Samen met onder andere zijn broer Charles en George Whitefield vormde hij de zogeheten Holy Club. Samen studeerde zij dagelijks drie uur het Nieuwe Testament en vastten twee dagen in de week. Ook bezochten zij gevangenen en hielpen de armen. In 1728 werd Wesley gewijd als priester van de Anglicaanse kerk. Hij ging toen ook les geven aan Lincoln College aan de Universiteit van Oxford.

Periode in de Verenigde Staten

Op 14 oktober 1735 reisde Wesley samen met zijn broer naar Savannah, Georgia. Dit was een nieuw gevormde Engelse kolonie en aan Wesley was gevraagd om als predikant te werken in dit nieuwe gebied. Onderweg kwamen zij in aanraking met zendelingen van de Evangelische Broedergemeente. Wesley raakte onder de indruk van hun diepe geloof en raakte geïnteresseerd in het Piëtisme. Dit kwam onder andere omdat tijdens een grote storm iedereen in paniek raakte maar deze Herrnhutters kalm psalmen en liederen aan het zingen waren. In Savannah probeerde hij ook te werken onder Indianen, maar was hier niet succesvol in. Hij had een romantisch contact met Sophy Hopkey, een vrouw die zij op de boot over de Atlantische Oceaan hadden ontmoet. Op advies van een predikant van de Evangelische Broedergemeente brak hij met haar. Zij was hier boos over en haar latere man! William Williamson diende een aanklacht in tegen Wesley. Deze stond terecht, maar werd vrijgesproken. Wesley voelde zich bezoedeld door de hele situatie en besloot naar Engeland terug te keren. Williamson wilde dit voorkomen en probeerde een nieuwe aanklacht in te dienen zodat Wesley niet kon vertrekken. Williamson raakte echter zelf uitgeput en Wesley kon vertrekken. Zijn ervaringen in Georgia zorgde er wel voor dat hij de rest van zijn leven leed aan twijfel aan zichzelf.

Na zijn terugkeer in Engeland in 1738 bezocht Wesley een bijeenkomst van de Herrnhutters in Londen. Daar hoorde hij voorlezen uit de introductie van het commentaar van Luther over de Romeinen-brief. Hij schreef toen de later beroemd geworden woorden: Ik voelde mijn hart vreemd verwarmd. Een week eerder was hij al sterk onder de indruk geraakt van een preek van John Hevlyn. Deze sprak over geveinsd en hypocriet berouw. Na deze preek verklaarde Wesley dat hij twintig jaar lang een hypocriet was geweest. Dit moment zou een keerpunt in zijn leven worden; hierna legde hij in zijn preken sterk de nadruk op de doctrine van persoonlijke redding door geloof en de bevestiging door de Heilige Geest dat men inderdaad een kind van God is.

Ontstaan Methodistenkerk

In datzelfde jaar bezocht hij ook Herrnhut in Duitsland. Terug in Engeland lieten veel kerken hem niet meer spreken, omdat hij zo nadrukkelijk zijn verwantschap toonde met het Evangelisch Broederschap. Zijn vriend George Whitefield was teruggekeerd uit Engeland en ook niet meer welkom in zijn kerk in Bristol. Whitefield begon met het beleggen van openluchtsamenkomsten. Wesley aarzelde om dit ook te doen, maar gaf toe nadat hij door Whitefield uitgenodigd was om in april 1739 te spreken op een openluchtsamenkomst bij Bristol. Hij zag dat velen — vooral mensen die anders niet snel de kerk bezochten — tot geloof in Christus kwamen. Later dat jaar brak hij met het Evangelisch Broederschap vanwege een theologisch verschil van mening. Samen met zijn volgelingen startte hij een kerkgenootschap dat bekend zou komen te staan als de Methodisten. Overal waar Wesley en zijn vrienden-predikers samenkomsten hielden ontstonden lokale methodistenkerken. Op lokaal niveau werden lekenpredikers aangesteld! zowel mannen als vrouwen. Deze nieuwe kerken konden op veel tegenstand rekenen van de Anglicaanse Kerk, omdat zijn geen

toestemming hadden gekregen om eigen kerken te beginnen. De Methodisten werden in preken, geschriften en soms fysiek aangevallen. Bij Wesley groeide de weerstand tegen de gevestigde orthodoxie. Hij geloofde dat de kerk faalde in de opdracht om zondaren tot bekering aan te zetten, en dat veel leidinggevendenden corrupt waren.

Verhouding tot de Church of England

Naarmate hij langer actief was als prediker groeide de kloof tussen Wesley en de Church of England. Van deze kerk was hij nog steeds lid, ondanks pogingen van zijn broer Charles en anderen om hem er toe aan te zetten deze kerk te verlaten. Hij geloofde dat de Church of England ondanks al haar fouten dichterbij de schrift stond dan welke andere kerk ook in Europa. Hij zou altijd leken-predikers benoemen en zelf ook blijven preken, maar bediende niet het heilig avondmaal of de doop aan leden van de Methodisten-kerk. Dit wilde hij niet doen zonder toestemming van een bisschop die in de lijn van apostolische successie stond. In 1746 nam hij afstand van het idee van apostolische successie. Hij zou overigens voor lange tijd nog steeds niet de sacramenten toedienen aan christenen van buiten de Anglicaanse kerk. In 1784 wijdde Wesley toch predikers uit Schotland, Engeland en de Verenigde Staten en gaf hen toestemming om de sacramenten te bedienen. Hij geloofde dat hij lang genoeg gewacht had op de bisschop van Londen om een priester te benoemen voor de Amerikaanse Methodisten. Vanwege de Amerikaanse Onafhankelijkheidsoorlog waren zij los geraakt van de Church of England. Wesley wijdde Thomas Coke als hoofd van de Amerikaanse Methodisten. Zijn broer Charles smeekte Wesley om met zijn acties te stoppen om niet 'brug te breken' tussen de Amerikaanse en Engelse Methodisten. John reageerde daarop door te zeggen dat hij niet van de kerk wilde scheiden, maar dat hij zoveel zielen wilde redden als maar mogelijk was in zijn leven, zonder daarbij rekening te houden met wat zou kunnen zijn als k dood ben'. Hoewel hij blij was dat de Methodisten in Amerika vrij waren, adviseerde hij zijn Engelse volgelingen om binnen deze kerk te sterven.

Huwelijk en overlijden

Wesley trouwde op zijn achtenveertigste met de weduwe Mary Vazeille. Het was geen gelukkig huwelijk. Vijftien jaar later zou Vazeille overlijden. Wesley zelf overleed in 1791 op de leeftijd van 88 jaar. Terwijl bij zijn sterfbed zijn vrienden om hem heen stonden riep hij aan het einde uit: 'het beste van alles is: God is met ons'. Voordat hij stierf hief hij zijn handen op en riep deze woorden nogmaals uit. Wesley werd begraven in Londen,

Arminianisme

De meest noemenswaardige controverse op theologische gebied ging over het Calvinisme. Wesley ontwikkelde tijdens zijn studie een afkeer van Calvijns' doctrines van uitverkiezing en voorbestemming. Net als zijn vader was hij Arminiaan. Zijn vriend Whitefield hing wel Calvijns' gedachtegoed aan. In 1739 viel Wesley in een preek de leer van de uitverkiezing aan. Whitefield vroeg hem deze niet te herhalen of te publiceren, want hij wilde geen twist. Maar Wesley publiceerde zijn preek toch en daarom braken beide mannen hun vriendschap in 1741. Toch was deze vriendschap snel daarna weer hersteld. Bij de dood van Whitefield in 1770 schreef Wesley een In memoriam en erkende de verschillen tussen hen. Hij schreef Er zijn veel doctrines van minder belangrijke aard. In deze mogen we denken en laten denken. We mogen overeenkomen om geen overeenstemming te hebben. Maar! tegelijkertijd, laten we vasthouden aan de essenties."

Charles Wesley's House

Het huis ligt op slechts een korte afstand van de New Room en kan op afspraak door groepen te bezoeken. Charles was de jongere broer van John en wordt beschouwd als een van 's werelds grootste hymne schrijvers maar ook als een erkend en geliefd predikant. Hij woonde gedurende meerdere jaren in het huis met zijn vrouw Sally en hun kinderen. Een aantal kamers in het pand, waaronder de salon, muziekkamer, slaapkamer, werkkamer en keuken, zijn ingericht zoals ze waren in de tijd dat de familie er woonde.

Menselijke keuze

De theoloog Albert Outler schreef in 1964 een boek over Wesley waarin hij de ontwikkeling van diens theologie betiteld als de Wesleyan Quadilateral. Bij deze methode maakt Wesley gebruik van vier bronnen van de theologie: de Schrift, de traditie, de rede en de ervaring. De kern van het evangelie was geopenbaard in de Schrift en deze mocht als enige basis dienen voor theologische standpunten en het ontwikkelen van doctrines. In zijn preken legde Wesley de nadruk de goddelijke genade die aan een menselijke keuze voorafgaat, persoonlijke redding door geloof, het getuigenis van de Heilige Geest en heiliging Dit laatste vond plaats vanaf het moment van de bekering (en daardoor de rechtvaardiging) tot het moment van de dood. Er was bij de heiliging geen sprake van zondeloze perfectie, maar wel de wil en wens om niet meer te zondigen. De persoon zou niet meer zelfgericht zijn, maar vervuld zijn van het verlangen om God te behagen. In zijn leven hield Wesley meer dan veertigduizend preken. Vaak sprak hij twee- tot driemaal op een dag.

Heiliging

De leer van Wesley over heiliging zou de basis vormen voor de latere heiligingsbeweging. Zijn leer, hoewel daar soms van afgeweken werd, zou doorwerken in kerkgenootschappen als de Kerk van de Nazarener, het Leger des Heils, de Wesleyan Church en de verschillende Methodisten-kerken. Later zou Wesleys leer ook zijn invloed doen gelden binnen de pinksterbeweging en de charismatische beweging binnen de Church of England.

13 De klok

De klok gaat rond bij dag en nacht
de één loopt hard, de ander zacht.
Doch aller doel is enerlei
hij heeft een woord aan u en mij.
Hij wijst ons op zijn wijzerplaat
dat ieders stervensuur eens slaat.
Doch welke nu de onze zij
is onbekend voor u en mij.
Maar ieder tikje is een schree
naar 't eeuwig wel of 't eeuwig wee.
Voor ieder mens, waar ook geplaatst,
zal eenmaal slaan de klok voor 't laatst.

Wanneer de klok nu één maal slaat,
weet dat er maar één God bestaat.
Het is ook zeker en gewis
dat er slechts één Verlosser is.
Slechts ene weg tot zaligheid
en ene Geest die daartoe leidt.
Er is ook maar één Kerk op aard
in 's Heeren Woord geopenbaard.

Hoort men de klok nu twee maal slaan
weet dat twee wegen slechts bestaan.
Twee sacramenten staan vermeld
die Jezus Zelf heeft ingesteld.
Ook twee verbonden zijn bekend
het Oud' en 't Nieuwe Testament.
Op twee tafels gaf God de Wet.

Die heeft Hij Zelf daarop gezet.

Als men de klok hoort drie maal slaan
zo weet dan dat er drie bestaan:
De Vader, Zoon en Heil'ge Geest
in Wezen altijd één geweest.
Drie uur kwam er verduistering
toen Jezus aan het kruishout hing.
Nadat Hij daar de geest ook gaf,
lag Hij nog drie dagen in 't graf.
Eens is ook Jona, zeer bevreesd,
drie dagen in een vis geweest.
En Mozes was drie maand weleer
verborgen voor een harde heer.
Driemaal des daags bad Daniël
ondanks des konings streng bevel..
Ook heeft tot slot nog onze Heer'
drie doden opgewekt weleer.

Zo gaat het voort, de klok slaat vier,
we moeten voor Gods vierschaar hier
ons zien veroordeeld hier ter stee
want anders wacht ons 't eeuwig wee.
Ter vierde nachtwaak kwam de Heer'
tot Zijn discipelen aan het meer.
Vier dagen lag Lazarus in 't graf
toen Jezus hem weer 't leven gaf.
Bedenk ook nu en niet te laat
dat vierderlei geloof bestaat.
Waarvan maar één het echte is,
een gave Gods, dat is gewis.

Wanneer u nu vijf slagen hoort
denk dan aan Christus' ernstig woord,
in een gelijkenis verteld,
wat van tien maagden wordt vermeld.
Vijf waren wakend van de tien
hun lamp van olie wel voorzien.
En toen de Bruidegom verscheen
gingen ze blij ter bruiloft heen.
Vijf dwazen sliepen heel gerust
van 't groot gevaar zich niet bewust.
Zij bleven in hun duist're staat,
hun lamp ging uit en 't was te laat.

En als de klok nu zes maal slaat
weet dan dat er geschreven staat
dat God de Heere al wat leeft
in zes dagen geschapen heeft.

Ook aarde, zee en berg en dal
en wat er is in 't gans heelal.
Aan t kruis hing eens Gods dierbre Zoon
zes uren lang tot smaad en hoon.

Weet als de klok nu zeven slaat
dat zeven voor "volmaaktheid" staat.
Het is 't getal van Gods Verbond
dat is op 's Heeren Woord gegrond.
God heeft, na *een* zesdaagse vlijt,
de zevende ten rust gewijd.

Naäman wies zich zevenmaal
en werd genezen van zijn kwaal.
Van zeven broden heeft de Heer'
vierduizend man gespijst een keer.
Het overschot heeft men bewaard,
in zeven korven is 't vergaard.
Van 't kruis klonk Jezus' ernstig woord
tot zevenmaal werd het gehoord.

Weet als de klok acht keren slaat
dat in de Schrift beschreven staat
dat, toen de zondvloed kwam op aard',
acht zielen slechts werden gespaard.
En dat in 't oude Israël
wat manlijk was op Gods bevel, .
ten achtste dage werd besneden
De doop is in de plaats getreden.

De klok slaat negen maal daarna.
Weet dat de Heer' op Golgotha
om negen uur aan 't kruishout stierf
en voor Zijn volk gena verwierf.
Dat Petrus met Johannes saam
een kreupele in Jezus' naam
om negen uur weer wand'len deed
en met hem in de tempel schreed.

Hoort men de klok nu tien maal slaan
weet dat er tien geboën bestaan.
Die God weleer gegeven heeft
en eist dat ieder daarnaar leeft.
Tien plagen heeft Hij door Zijn kracht
over Egypteland gebracht.
De tiende plaag was reeds geschied
toen Israël het land verliet.

Wanneer de klok nu elf maal slaat
zo weet dat er geschreven staat

dat wie ter elfder uur zich wendt
tot God en zijne schuld bekent
en smeekt zijn Rechter om gena
hij komt wel laat, maar niet te spa.
Hij wordt gered nog in de tijd
voor 'n eindeloze eeuwigheid.
Dat niemand zich hier toch bedriegt
voordat het laatste uur vervliegt.
Hoe spoedig wordt de levensdraad
soms afgesneên; dan is 't te laat.

En als de klok nu twaalf maal slaat,
bedenk dan wat er ook nog staat
in 't laatste Bijbelboek, dat heet
de Openbaring, zo u weet.
Johannes zag het in de geest
toen hij op Padmos was geweest.
Hij zag het nieuw Jeruzalem
gedaald op aarde, zonder stem.
Eén muur was er rondom die Stad
die ook twaalf paar'len poorten had.
Twaalf eng'len heeft hij bovendien
in al die poorten ook gezien.
Nog zag hij dat de muur der stad
twaalf sterke fundamenten had.
En op die fundamenten namen
van alle twaalf apost'len samen.
En dat van Israëls geslacht
twaalfduizend elk zijn toegebracht.

Ziedaar de klok is rond geteld.
De dag is weer voorbij gesneld.
Zo gaat het voort totdat de tijd
verwisselt in de eeuwigheid.
Bent u daarvoor dan wel bereid?

Voorgedragen door Cees Pijpers

Wij brachten ook een bezoek aan:
Brecon Beacons National Park
Brunel's SS Great Britain Great Western Dockyard Bristol BS1 6TYF
Cheddar cave

14 Gebruikte literatuur

Andrew Atherstone   The martyrs of Mary Tudor
J.R. Broome   John Warburton Dienaar van een verbonds-God
John Fox   Foxe's Book of Martyrs
Andrew D. Jones   Two centuries of Grace a history of Zion Chapel, Trowbridge
M.D. Lamber   Eastcombe a Cotswold village in pictures

Inhoud

1 Ons hotel gedurende de reis:	2
2 Deelnemers:	2
3 Programma:	3
4 Dagverslagen	5
Maandag 2 september 2013	5
Dinsdag 3 september 2013	5
Woensdag 4 september 2013	6
Donderdag 6 september 2013	7
Vrijdag 7 september 2013.....	8
Zaterdag 7 september 2013.....	9
5 Informatie over Engeland	10
Algemeen.....	10
Bevolking.....	11
Cultuur	11
Taal	11
Religie.....	12
Eten en drinken	12
6 Zion Chapel Trowbridge	12
Ontstaan Baptisme in Engeland.....	12
De gemeente in Trowbridge	14
7 Enkele gebeurtenissen uit het leven van John Warburton	15
Gered uit zijn verloren staat.....	15
Door de raven gevoed.....	18
Met Christus begraven en opgestaan tot het leven	19
De bouw van de Zion Chapel	21
Meerdere problemen.....	21
Een groeiende kerk	22
Warburton' s latere jaren	22

8	Enkele nagelaten brieven van Warburton.....
9	John Hooper.....
	beschuldigd en veroordeeld.....
10	Tyndale Monument.....
11	Brecon cathedral.....
12	John Wesley.....
	Periode in de Verenigde Staten.....
	Ontstaan Methodistenkerk.....
	Verhouding tot de Church of England.....
	Arminianisme.....
	Charles Wesley's House.....
	Menselijke keuze.....
	Heiliging.....
13	De klok.....
14	Gebruikte literatuur.....